

AHZÂB

﴿ ۳۳ ﴾ سُورَةُ الْأَحْزَابِ

Bu Ahzâb Sûresi Medenîdir.

Âyetleri - Yetmiş üçtür.

Kelimeleri - Bin yüz seksendir.

Harfleri - Beş bin yedi yüz doksan altıdır.

Fasılası - يَهْدِي السَّبِيلَ « لام » harfleridir ل ۱۰ -

AHZAB, «hızb» in cem'idir, hızb, Ragıbın Müfredatında beyanına göre bir kalınlığı bulunan cemaat

demektir. Kamus ve tercemesi Okyanusta beyan olduğuna göre de hizb, mutlaka taife ma'nâsınadır. Asıl

ma'nâyı mevzuu budur. Silâha ve harb âletine ve hassaten insan cemâatine de denir ve bir kimsenin has

askerlerine ve muayyen ashâbına da onun hizbi denilir « **أَوْلَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ** » bu

ma'nâdandır. Bir adamın her gün mu'tad üzere kıraetine müdavemet eylediği muayyen virdine dahi itlak

olunur. Kendine vazife kıldığı taifei duâ demektir. Hizb, toprağı katı ve kalın olan yere dahi denilir **أَه**.

Sonra Ahzab, Peygambere karşı muhabere etmek üzere toplanıp Medineyi muhasaraya gelen ve

«Handak» vak'asına sebep olan azğın kâfirler cemaatlerine ism olmuştur ki buna «Handak» veya «Ahzab»

ğazâsı denilir. Bu Sûrede de bu Ahzab vak'ası zikredilmiş olduğundan Ahzab Sûresi namını almıştır. Bu

münasebetle bu Sûrede nesebe mirasa, nikâha, talâka, tesettüre, terbiyeye, dâir ba'zı ahkâmı mühimme de

teşri' buyurulmuştur.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
﴿۱﴾ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللّٰهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ
إِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿۱﴾

﴿٢﴾ وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا
تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٣﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا
﴿٤﴾ مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ ۚ وَمَا جَعَلَ
أَزْوَاجَكُمْ الَّتِي تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ ۚ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ
أَبْنَاءَكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ ۚ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي
السَّبِيلَ ﴿٥﴾ أَدْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ
تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ ۚ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ
جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ ۚ وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ
غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٦﴾ النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ
وَآزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي
كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ ۖ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ
أَوْلِيَاءِكُمْ مَعْرُوفًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٧﴾

﴿٧﴾ وَاذْخَرْنَا مِنَ النَّبِيِّنَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ
وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿٨﴾
لِيَسْئَلَ الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٩﴾

Meali Şerifi

Ey o Peygamber! Allahdan kork ve kâfirlere, münafıklara itaat etme, muhakkak ki Allah bir alîm hakîm
bulunuyor 1 Ve rabbından sana ne vahyolunuyorsa onun ardınca git, muhakkak ki Allah ne yaparsanız
habîr bulunuyor 2 Ve Allaha tevekkül (İ'timad) kıl ki vekîl Allah yeter 3 Allah adam için içinde iki kalb
yapmamıştır, ve kendilerinden zihar yaptığınız zevcelerinizi analarınız kılmamıştır, Evlâtlıklarınızı da
oğullarınız kılmamıştır, O sizin ağızınızda lâfınızdır, Allah ise hakkı söylüyor ve doğru yola hidayet eyliyor 4
Onları babaları namına çağırınız, Allah yanında o daha doğrudur, eğer babalarını bilmiyorsanız dinde
kardeşleriniz ve yaranınız, (mevalîiniz) dirler, bununla beraber hatâ ettiklerinizde üzerinize bir günah yoktur
ve lâkin kalblerinizin teammüd ettiğinde vardır, Hem Allah gafur, rahîm bulunuyor 5 Peygamber,
mü'minlere nefislerinden daha evlâdır, zevceleri de analarınızdır, ülûlerham (akriba) da Allahın kitabında

birbirlerine diğer mü'minlerden ve muhacirlerden daha evlâdırlar. Ancak dostlarınıza bir ma'ruf (bir vasiyyet) yapmanız müstesnâ, kitabda o yazılı bulunuyor 6 Ve unutma o Peygamberlerden mîsaklarını aldığımız vakti: hele senden ve

Sh:»3868

Nûh ve İbrahim ve Musâ ve İsâ ibni Meryemden ki onlardan ağır bir mîsak aldık 7 Sadıklara sadakatlerinden soracağı için, kâfirler için ise elîm bir azâb hazırladık 8

1. ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ﴾ Ey o Peygamber - evvelki kitaplarda adı sanı ma'lûm olan şanlı

Peygamber! Sâde ﴿اتَّقِ اللَّهَ﴾ Allahdan kork, başkasından değil - bu sûrei celîlede

Peygambere karşı kâfirlerin ve münafıkların dedikodularına bâis olacak ba'zı ahkâm ve evâmiri ilâhiyye

indirileceği cihetle onlara karşı evvel emirde Peygamberi tesbit için bu hitab ile başlanmıştır. Bu hitab,

Ahzab muharebesiyle hınçlarını alamyân kâfirlerin ve münafıkların Zeyd ve Zeyneb mes'alesi yüzünden

koparacakları yaygaraları, neşredecekleri erâcîf ile diğer bir hücum hazırlıyacaklarına işaret ederek onların

da obirleri gibi hukmü olmayacağını önceden ıhbar eden bir emri ilâhîdir. Onun için buyuruluyor ki tekvayı

Allaha yap! Allahdan kork ﴿وَلَا تُطِيعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ﴾ kâfirlere ve

münafıklara itaat etme - onların sözlerine kulak verip de vazifeni iyfadan çekinme

﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ muhakkak ki Allah, alîm hakîm bulunuyor - bütün

masalih-u mefasidi bilir. Emirlerini de ilmiyle hikmetiyle verir, onun için yalnız ondan kork, ona itaat et 2.

﴿وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ ve rabbından sana ne vahyolunursa onun

ardınca git ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ muhakkak ki Allah, her ne

yapacaksanız habîr bulunuyor - vahyi de ona göre veriyor, onun için kâfirlerin ve münafıkların dediklerine

bakma, sana vahyolunana tâbi' ol. 3. ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ ve

Allaha

Sh:»3869

tevekkül kıl - i'timad et ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا﴾ vekîl olarak Allah yeter - ondan başka

dayanacak, tefvizi umur edilecek yoktur. Zira onun koruduğuna başkası zarar edemez, onun vereceği

zarardan başkası koruyamaz.

4. ﴿مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ﴾ Allah, bir adam için

içinde iki kalb yapmamıştır - hiç bir kimseye iki vicdan verilmemiştir, hiç bir adam kalbinde bire iki demez,

hakkın birliğinin şahidi olan bu kalb ve vicdan birliği her duygunun ve her bilginin en esaslı kanunudur.

Mantığın tesaduk ve tenakuz kanunları bunun fer'idir. Bu olmasa idi insan kendini tanıyamazdı.

﴿وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمْ الَّتِي تُمْسِكُونَ مِنْهُمْ أُمَّهَاتِكُمْ﴾ ve

kendilerinden zihâr yaptığınız zevcelerinizi analarınız kılmamıştır. -

ظَهَار ZIHAR, bir adamın zevcesine «sen bana anamın zahırı, ya'ni sırtı gibisin» demesidir ki anam

bana nasıl haram ise sen de bana öyle haramsın demek olur. Arablar böyle denilen bir kadını ana gibi

addederler, hemen ayırırlardı ve ana gibi addedildiğine göre tekrar nikâh edilememesi de lâzım gelirdi.

Burada onlara ana gibi demekle hakikaten ana oluvermeyecekleri anlatılarak bu âdetin ta'dili lüzumu

gösteriliyor ki tafsiliyle keffareti «قَدْ سَمِعَ» sûresinde gelecektir.

﴿وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ﴾ evlâdıklarınızı da oğullarınız kılmamıştır. -

ED'İYÂ «deyy» in cem'idir, deyy, veled çağrılan demektir ki lisanımızda evlâtlık ta'bir olunur. Ebüssüud

der ki: ef'îlâ cem'i, tekiyy ve etkiya gibî feil bima'nâ fâile mahsus olduğu için meful ma'nâsına olan «deiry»

in bu suretle cem'i şazdır. ﴿ذَلِكُمْ﴾ o - zihar ve o çağırış ﴿قَوْلَكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ﴾ sizin

ağzınızda lâfınızdır. - Sâdece lafzın mu'teber olduğu hususatta ba'zı ahkâmı hâiz olabilirse de vakî'de

onun

Sh:»3870

vicdanda tasdik edilmesi lâzım gelen bir hakikati yoktur ve nihayet bir mecazdır. O halde onlar hakkında

hakikaten ve her vechile oğul ahkâmı câri olmak lâzım gelmez. Meselâ onun boşadığı bir kadını almak

haram olmaz. Onda « وَحَالَئِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ » hükmü cereyan

etmez. ﴿وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ﴾ Allah ise hakkı vakia mutabık olanı, gereğî söylüyor.

﴿وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ﴾ ve yol gösteriyor. - O halde başkasının değil, onun irşadını

dinleyiniz şöyle ki: 5. ﴿أَدْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ﴾ onları babalarına çağırın: babalarına nisbet edin

﴿هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ Allah indinde bu daha doğrudur. - Babalarına çağırmanız,

herkesin soyunu karıştırmayıp mahfuz tutmanız, doğrusunu söylemeniz, Allahca adl-ü hakkaniyyete daha

mutabık, umumî menfaatlerinize daha muvafıktır. ﴿فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ﴾ eğer

babalarını bilmiyorsanız - nesebde değil ﴿فَاخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ﴾ o vakit dinde

ihvanınız ﴿وَمَوَالِيكُمْ﴾ ve dostlarınızdır

﴿وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ﴾ maamafih hatâ ettiğiniz hususlarda -

ya'ni gerek bu nehyden evvel ve gerek sonra kasdiniz olmaksızın sehv-ü nisyan ile yaptığınız

yanlışlıklarda üzerinize bir günâh yoktur ﴿وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ﴾ ve lâkin

kalblerinizin teammüd ettiği, işte günâh ondadır ﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ ve

Allah bir gafur, rahîm bulunuyor - hatâ edeni afveder. İmamı Şafî Hazretleri tebenninin, ya'ni oğul

edinmenin hiç bir humû olmadığına kail olmuştur. Lâkin İmamı a'zam Ebû Hanife Hazretleri indinde tebenni

memlûkûn itkını iyca

Sh:»3871

eder, yaşı müsaid olup ilhakı mümkün olan meçulün de nesebini isbat eyler ki tafsili Fıkıh

kitablarındadır.

6. ﴿النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ﴾ Peygamber mü'minlere

nefislerinden evlâdır. - Bütün işlerinde kendilerinden daha elverişlidir. Çünkü o onlara ancak iyilikleri,

salâhları, necatları ne ise onu gözetir, onu emreder, şerr-ü zararlarına râzîy olmaz. Halbuki nefis öyle

değildir. O halde Peygamber onlara kendilerinden daha sevgili ve onun emri kendilerinin emrinden daha

nafiz ve ona karşı şefekatleri nefislerine şefekatlerinden daha tamm olmalıdır. Rivayet olunur ki.

Aleyhissalâtü vesselâm Tebûk gazasına çıkışı emrettiği zaman ba'zı kimseler analarımızdan

babalarımızdan izin istiyelim demişlerdi bu âyet, bunun üzerine nâzil oldu

﴿وَأَزْوَاجَهُمْ﴾ zevceleri de onların analarıdır. - Ya'ni hurmet ve ihtiramda mü'minînin

anaları mesabesinde dirler. Nikâhları haram, ta'zîmleri farzdır. Bundan ma'ada hususatta ise yabancıları

gibidirler. Onun için Hazreti Aîşe, biz kadınların anaları değiliz buyurmuştur.

﴿وَأَوْلُوا الْأَرْحَامِ﴾ erham sahibleri, ya'ni karâbet sahibleri de

﴿بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ﴾ ba'zısı ba'zısına evlâdır. - Mirasa daha yakın, daha mukaddemdir.

﴿فِي كِتَابِ اللَّهِ﴾ Allah yazısında - bu âyette veya miras âyetlerinde

﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ﴾ bu kayıdde iki ihtimal vardır. Birisi ülül'erhamı beyan

olmasıdır. Ya'ni alel'umum mü'mininden ve bilhassa muhacirînden olan ülül'erham, çünkü kâfirlerden olan

akriba vâris olamaz. Diğeri « من » iptidaiyye olarak evlânın silesi olmaktır. Ya'ni ülülerham yekdiğerine

Allah yazısında diğeri mü'minlerden ve muhacirlerden daha evlâdır. Dîn

Sh:»3872

hakki bulunan mü'minlerden, hicret hakki olan muhacirlerden daha mukaddem miras alır. İslâmın

bidayetinde hicret ve dînde kardeşlik akdiyle meşru' kılınmış olan tevarüs, bu âyet neshedilmiş, akrabaya

diğerlerine takdim olunmuştur ﴿الَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا﴾

ancak dostlarınıza bir ma'ruf yapmanız müstesna - burada ma'ruftan murad, vasiyyettir, ya'ni akrabaya değil

de haricde olan dostlara yapılan vasiyyet, o evleviyyet hükmünden müstesnadır. Çünkü sülüs miktarında

vasiyyet mirasa mukaddemdir. ﴿كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا﴾ kitabda bu

mestur bulunuyor. - Netekim Sûrei «Nisâ» da miras âyetlerinde «

﴿مَنْ بَعْدَ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ بِهَا﴾ diye yazılı olduğu gibi burada da bu âyetle yazılıdır. Onun için

Allahın kitabındaki bu ahkâma tabi' olup Allaha mütevekkil ol 7.

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ﴾ - bu cümle yukarıdaki «اتَّقِ اللَّهَ» veya

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنْكُمْ مِيثَاقَهُمْ﴾ emirlerinden birine ma'tuf olarak «وَإِذْ أَخَذْنَا» demektir. Ya'ni ve an o

Peygamberlerden mîsaklarını aldığımız vakti, Peygamberliği kabul ile dîne da'vet ve Allahın emirlerini

tebliğ ve icra etmeğe and ile söz verdikleri vakti

﴿وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ ابْنِ مَرْيَمَ﴾ ve hele

senden ve Nuh ve İbrahim ve Musâ ve İsâ ibni Meryemden - bunların bilhassa zikri şanlarına tenbih ve

Peygamberlerimizin takdimi de ta'zîm içindir. Ya'ni başta sen olmak üzere şanları en büyük olan ve

ülül'azim denilen bilhassa bu meşhur Peygamberlerden

﴿وَآخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَاقًا غَلِيظًا﴾ ki hep onlardan galîz bir mîsak aldık - ağır kuvvetli

birer mîsak. Niçin? 8. ﴿لِيَسْأَلَ الصَّادِقِينَ عَنْ صَدَقِهِمْ﴾ sadıklara Allah

sadakatlerinden sormak için - sözün gelişi mütekellim sıgasiyle « لِنَسْأَلَ »

Sh:»3873

soralım için» denilmekti, lâkin bu surette « لَام » doğrudan doğru « آخَذْنَا » ya tealluk edecekti.

Böyle olmayıp istînafen bir kelâm olmak üzere bir mukaddere tealluk ettiğî anlaşılmak için tekellümden

gıyaba iltifat ile « لِيَسْأَلَ » denilmiştir ki tahtinde « هُوَ » Allaha raci'dir. Ya'ni Allah, Peygamber

gönderip mîsak almayı o sadıklara sadakatlerinden sormak, imtihan ile sadakatlerini tebeyyün ettirmek için

yaptı ﴿وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ ve kâfirlere elîm bir azâb hazırladı -

görüüyor ki bu « أَعَدَّ » o mukadder « فَعَلَّخَ » fi'line ma'tuftur. Demek ki sadıklara suâl, kâfirlere azab

var, o halde Allahdan korkmalı, kâfirlere bakmamalı.

Şimdi o suâl ve imtihandan bir nümune ile bu hakikatı tevziyh için buyuruluyor ki:

﴿٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ
جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ
اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿١٠﴾ إِذْ جَاؤُكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ
أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ
وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا ﴿١١﴾ هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ
وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١٢﴾ وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ
فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٣﴾

Sh:»3874

﴿١٣﴾ وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ
فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ

وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ أَنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا ﴿١٤﴾ وَلَوْ دُخِلَتْ
عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَاتَوَّهَآ وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَا
إِلَّا يَسِيرًا ﴿١٥﴾ وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ
الْأَدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا ﴿١٦﴾ قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْفِرَارُ
إِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذَا لَا تُمْتَعُونَ إِلَّا قَلِيلًا
﴿١٧﴾ قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا
أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا
نَصِيرًا ﴿١٨﴾ قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ
لَاخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ الْبَاسَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٩﴾ أَشِحَّةً
عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ
كَالَّذِي يُغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ
بِالْسِّنَةِ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ أُولَئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ
اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿٢٠﴾

﴿٢٠﴾ يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابُ
يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنْبَائِكُمْ وَلَوْ
كَانُوا فِيكُمْ مَا قَاتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا ﴿﴾

Meali Şerifi

Ey o bütün iman edenler! Allahın üzerinizdeki ni'metini anın: O vakit ki size ordular gelmişti de
üzerlerine bir rüzgâr ve görmediğiniz ordular salıvermiştik ve ne yapıyordunuz Allah görüyordu 9 O vakit ki
hem üstünüzden gelmişlerdi, hem aşağı tarafınızdan, ve o vakit ki gözler kaymış, yürekler gırtlaklara
dayanmıştı ve Allaha türlü türlü zanlarda bulunuyordunuz 10 İşte burada mü'minler imtihan olunmuş ve
şiddetli bir surette sarsılmışlar da sarsılmışlardı 11 Ve o vakit ki münafıklar ve kalblerinde bir maraz
bulunanlar "Allah ve Resulü bize bir aldaniştan başka bir va'd yapmamış" diyorlardı 12 Ve o vakit ki
bunlardan bir taife "ey Yesrib ehali Sizin için duracak yer yok hemen dönün" diyorlardı, yine onlardan bir
kısmı da Peygamberden izin istiyor "cidden evlerimiz açıktır" diyorlardı, halbuki açık değil, sırf kaçmak
istiyorlardı 13 Ve eğer onların her tarafından üzerlerine girilse de sonra kendilerinden fitne istenilse derhal
onu yapacaklardı, onunla da pek az duracaklardı 14 Halbuki bundan evvel Allaha ahid vermişlerdi:

arkalarını dönmiyeceklerdi, Allahın ahdi ise mes'uliyetlidir, mutlak sorulur 15 De ki eğer ölümden veya katlolunmadan kaçırıyorsanız kaçmak size aslâ menfaat vermez, bilfarz verdiği takdirde de istifade ettirilmezsiniz,

Sh:»3876

meğer ki pek az 16 De ki kimin haddine ki sizi Allahdan saklasın, şâyed size felaket murad eder, yâhud size bir rahmet murad ederse? Hem Allahdan başka kendilerine bir veliy de bulamazlar bir nasîr de 17Allah şübhesiz biliyor: içinizden o savsaklı yanları, ve ihvanlarına "bize gelin" diyenleri ki harbe pek az geliyorlardı 18 Size karşı kıskançlık ediyorlardı, derken o korku hali gelince gördün onları ki ölümden baygınlık sarmış kimse gibi gözleri dönerek sana bakıyorlardı, dereken o korku gidince size keskin keskin diller sıyırdılar, hayra karşı kıskançlık ediyorlardı, işte bunlar iman etmediler de Allah amellerini hiçe çıkardı, Allaha göre o ehemmiyetsiz bulunuyor 19 Ahzabı sanıyorlar ki gitmediler, eğer o Ahzab bir daha gelecek olsa arzu ederler ki badiyeye bedevî urabanın içine çıksalar, sizin havadislerinizden sorsalar, içinizde kalacak olsalar da harb etmezler, meğer ki pek az 20

9. ﴿اذْ جَاءَكُمْ جُنُودٌ﴾ O vakit ki size ordular gelmişti - hicretin beşinci senesi gelen

Ahzab orduları ki Kureyş ve Ehâbiş ile Kinane ve Tihameden onlara tâbi' olanlar ve Necidden Gatafan ile

onlara tâbi' olanlar ve Nadîr ve Kureyza Yahûdîler gibi Arabistanın kabaili mühimesi toplanıp Buharî

şerhlerinde nakledildiğine göre yirmi dört bine bâliğ oluyorlardı şöyle ki: Hayberde yerleşmiş olan Beni

Nadîr Yehûdîleri islâma karşı geniş bir sui kasd tertibine çalışıyorlardı. Bunların Sellâm ibni Ebilhakık,

Huyey ibni Ahtab ve Kinane ibnirabi' ibni Ebilhakık gibi ileri gelenler Mekkeye giderek Kureyşi

Peygambere karşı harbe da'vet etmişler ve beraber olursak müslimanlığın kökünü kazarız demişlerdi,

Kureyş derhal kabul etti, sonra Necidde Kaysi gaylandan Gatafâne vardılar, Hayberin yarı varidatını

va'dederek ve Kureyşin beraber olduğunu söyleyerek onları kendileriyle beraber olmağa da'vet ettiler,

Gatafânın müttefikı olan Beni Esed de aynı iştirake da'vet olunmuştu, Beni Süleym Kureyşe kan

rabitalariyle merbut oldukları için onlar da iltihak etmişti, bu suretle Arabistanın

Sh:»3877

mühim kabîleleri birleşerek üç kolordu teşkil etmişlerdi, birinci kol, Gatafân askerlerinden müteşekkil ve

Arab rüesasından Uyeyne ibni Hısnın kumandasında idi, ikinci kol, Beri esedden müteşekkil ve meşhur

Tuleyhatelesedînin kumandasında idi, üçüncü kol, Ebû süfyan kumandasında Kureyş ordusu idi, Resuli ekrem sallallahü aleyhi vesellem bunların hazırlanmakta olduklarını haber alınca eshabiyle istişare etti, Selmanı farisî radiyallahü anh Hazretlerinin re'yile handak kazılması emredildi, sonra üç bin kişi ile karşlarına çıktı, sel'ı arkalarına, handakı de düşman ile aralarına alarak kondu, bir aya yakın zaman geçti, ok ve taş atılmaktan başka harb yapamıyorlardı, mevsim kış idi, vaz'ıyyet şiddet peyda etti, derken bir gece Allah tealâ soğuk bir sabâ rüzgârı gönderdi, onları şiddetli üşütüyor, toprakları yüzlerine savuruyor, ateşlerini söndürüyor, çadırlarını söküyordu, hayvanlar birbirlerine karışmıştı, askerler etrafında Melâike tekbir alıyorlardı. Bunun üzerine Tuleyhathül'esedî «amma Muhammed size sihre başladı, haydi çabuk çabuk» demişti. Kureyş ile Yehûdîlerin arası da açılmıştı, artık tutunamadılar, bozulup kaçtılar, işte bu ni'meti ilâhiyye ihtar olunarak buyuruluyor ki:

Bir çok ordular geldi de ﴿فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا﴾ bir

üzerlerine bir rüzgâr ve görmediğiniz askerler gönderiverdik - bu suretle onları defettik

﴿وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا﴾ ve ne yapıyordunuz Allah görüyor idi - ne

zahmetler çekiyordunuz, nasıl handak kazıyordunuz? Resuli ekrem sallallahü aleyhi vesellem handakın

hududunu ta'yin etmiş ve her on kişiye kırk arşın olmak üzere müslimîn arasında taksim etmiş idi, kendisi

de bir rencber gibi bil'fil çalışıyordu mevsim kiş idı, mslımanlar  gn gıdsız kalmışlardı ve bu esnda

Peygamberin ba'zı mu'cizelerini

Sh:»3878

grmşlerdi. Muhacirn ve Ensar çalışırken şu beyti terennm ederlermiş:

نحن الذين با يعوا محمداً على الجهاد ما بقينا ابداً

Resuli ekrem de hem çalışır, hem Ensar ve muhacirne du ederdi «yarabbi! hayır ancak hıret hayırđır,

Ensar ve Muhacirni mubarek eyle «

اللّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُ الْآخِرَةِ فَبَارِكْ فِي الْأَنْصَارِ وَ الْمُهَاجِرَةِ

» derdi.

Selman, Huzeyfe, Nu'man ibni Mukrin, Amr ibni Avf ve ensardan altı zat çalışırlarken bir kaya çıkmış,

kıramamışlar, külüngü kırıştı, Resulullah'a bildirdiler, oraya indi, Selman beraberinde idi, Resulullah külüngü aldı, kayaya vurdu, bir darbede çatlattı ve ondan bir şimşek çakmış Medîne sahasını aydınlatmıştı, Resulullah tekbir aldı, müslimanlar da aldılar, sonra ikinci, sonra üçüncü, kaya parçalanmıştı, Selman gördüğü şimşegi Resulullah'a sordu, Resulullah birincisi, Hıreyi ve Kisranın köşklerini gösterdi ve Cibril bana haber verdi ki ümmetim onları alacak, ikincisi Şam ve Rumun kırmızı köşklerini gösterdi ve haber verdi ki ümmetim onları alacak, üçüncüsü de Yemende San'a köşklerini gösterdi ve haber verdi ki ümmetim onları alacak müjde! buyurdu, bunun üzerine mü'minler sevindiler, münafıklar da şaşmaz mısınız? Size ne boş va'dde bulunuyor, yerinizden çıkamazken Yesribden ta Hıreyi ve Kisranın Medainini gördüğünü ve onların size fetholunacağını söylüyor diyorlardı.

10. ﴿إِذْ جَاءَكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ﴾ O vakit size üstünüzden

ve aşağı tarafınızdan gelmişlerdi - Gatafan ve tevabii vad'inin yukarısından, Şark tarafından gelmişler.

«Uhud» ünyanına konmuşlardı, Kureyş de Ehabîşi Tihame ve Kinaneden tevabiiyle on bin kişi kadar

olarak vad'inin

aşağısından Magrib tarafından gelmiş, Cürûf ile zügabe beyninde Rûmeden seylerin toplandığı yere

konmuşlardı, ﴿وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ﴾ ve o vakit ki gözler kaymış - hayret ve heyecandan

doğru bakamıyor, ﴿وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ﴾ ve yürekler gırtlaklara dayanmıştı -

dehşetli korku ve halecandan nefesler tıkanacaktı, müşrikler bütün reislerin kumandası altında toplanarak

umumî bir taarruza karar vermişlerdi bunun için handakın en dar noktası taarruza hedef ittihaz edilmişti.

Arabların Dırar ibni Hattab, Hübeyre ibni Ebi vehb, Nevfel ibni Abdillâh, Amr ibni Abdivedd gibi meşhur

cengâverleri atalarını sürerek handakı geçmişlerdi, bunların her biri bin adama mukabil sayılıyordu, Amr

ibni Abdivedd «Bedr» de yaralanmış ve intikamını almadıkça saçlarına koku sürmemeye yemin etmişti.

«Uhud» e gelmiş, bu kerre Handaka bayraklı olarak gelmişti, bu sıralarda doksan yaşlarında olmasına

rağmen Handakı ilk geçen o olmuştu, Handak ile dağın arasında adamlarıyla beraber o dar yerden atlamış,

çorak yerde atları cevalâna başlamıştı. Bir kaç nefer müsliman ile Hazreti Ali de bunlara karşı sınırı tuttu,

Amir bayraklı idi, Hazreti Ali ona «ya Amr! Senin bir âdetin vardır: Kureyşten birisi sana iki teklifte bulunsa

mutlaka birini tutarsın değil mi?» Dedi, evet, dedi.

Ali - O halde ben seni Allah ve islâma da'vet ediyorum.

Amr - Ona ihtiyacım yok.

Ali - Öyle ise inişip döğüşmene da'vet ediyorum.

Amr - Vallahi ben seni öldürmek istemem, diye istihza etti.

Ali - Ve lâkin ben seni öldürmeyi arzu ediyorum, dedi.

Bunun üzerine Amr, kızıp atından indi, bir kılıç darbesiyle atının ağını kesti, Hazreti Aliye
saldırdı,

Sh:»3880

Amrin darbesi Alinin kalkanını parçalayıp alnını kanatmıştı, Hazreti Ali mukabil bir darbe ile Amri

omuzundan biçmiş, Allahü ekber diye bağırmıştı, derhal etraftan yükselen tekbir sesleri ortalığı çınlattı, Amr

ile beraber bir iki kişi vurulmuştu, birini Hazreti Ali öldürmüş, birine de bir ok isabet etmiş, süvariler bozulup çekilmişlerdi, bu gün Ahzab muharebesinin en dehşetli günü olmuştu, bütün gün muharebe şiddetle gitmiş, düşman, müslimanlar üzerine ok ve taş yağdırmakta devam etmiş idi, harb üzerinden bir lâhza ayrılmaya fırsat bulamadığı için Resulullah bu gün dört vakit namazı edaya imkân bulamamıştı, işte o gün gözler istiğraktan kaymış, yürekler boğazlara dayanıp nefesler tıkanmıştı.

﴿وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا﴾ ve Allaha türlü türlü zanlerde bulunuyordunuz - muhtelif

zanler: kalbleri sâbit olan hâlis mü'minler: Allahın dinini ı'lâ hakkındaki va'dini yerine getireceğine kani' olmakla beraber bu kerre o va'di incaz mı edecek? Yoksa kendilerini imtihan mı edecek? diye

düşünüyorlar da kusur edip kaymaktan ve gereği gibi tehammül edememekten korkuyorlar, zayıf kalbliler

ve Münafıklar da « وَأَذِ يَقُولُ » diye hikâye olunacağı vechile süi zande bulunuyorlardı 11.

﴿هِنَالِكَ﴾ işte bu demde veya bu noktada ﴿اِبْتَلِيَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ mü'minler imtihana çekilmiş - muhlîs ile Münafık, sâbit ile mütezelzil seçilmiş ﴿وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا﴾

ve şiddetli bir surette sarsılmışlardı.

12. ﴿وَأَذِ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ ve o vakıt ki

Münafıklar ve kalblerinde bir maraz bulunanlar, ya'ni itikadları zayıf olanlar şöyle diyorlardı

﴿مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا﴾

Sh:»3881

Allah ve Resülü bize bir gururdan, bir aldanmadan başka bir va'dde bulunmamış -bunu muattib ibni Kuşeyr

söylemiş: bizim birimiz korkudan kazai hacete çıkamazken Muhammed tutmuş da bize kistrânın ve Kaysarın

hazînelerini fethedeceğimizi va'dediyor, bu sırf aldama va'di: bir va'di gururdur demiş, akranları da tasdik

etmişlerdi 13. ﴿وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ﴾ - Bu taife de Evs ibni Kayzî ve etbai imiş

﴿يَا أَهْلَ يَثْرِبَ﴾ ey Yesrib ehali -

YESRİB, Medinei Münevverenin eski ismidir, esasen bulunduğu buk'anın ismi olduğu da söyleniyor.

Resuli ekrem sallâllahü aleyhivesellem onun bu ism ile yâd edilmesini mekruh görüp nehyelemiş, o

Taybe veya Tabedir buyurmuştu. O halde sanki Peygambere bir muhalefet olmak için bu adı söylemiş

oluyorlar ﴿لَا مَقَامَ لَكُمْ﴾ sizin için ikamet edecek, duracak yer yok ya'ni asker durduracak bir

karagâh veya tutunacak bir yer yok ﴿فَارْجِعُوا﴾ onun için dönün - bu ta'birde bir kaç ma'nâ

ihtimali vardır: geri ric'at edin, Medineye evlerinize dönün, yâhud Muhammedin dininden eski

müşrikliliğinize dönün, yâhud ona olan biy'atinizden dönün de onu düşmanlara teslim edin, yâhud Yesribde

size duracak yer kalmadı, dönün kâfir olun ki orada durabilesiniz demek olabilir.

﴿وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ﴾ Onlardan bir firka da Peygambere istiyazan

ediyorlar - bunlar, Beni harise imiş ﴿يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ﴾ evlerimiz avret

diyorlardı. Avret: esasen eksik ve gedik demek olup burada sağlam değil açık ve muhafazasız demektir.

﴿وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ﴾ halbuki o evler açık değildi - mahfuz idi. Haricen düşmanın o taraftan

girmesine ihtimal yoktu, dahilen de şehrin âsâyiş

Sh:»3882

ve inzibatına bakılıyordu, maamafih açık olsa idi varıp da onları muhafaza mı edeceklerdi? Hayır

﴿إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا﴾ sırf kaçmak istiyorlardı - yoksa 14.

﴿وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا﴾ o evlerin etrafından üzerlerine doğru girilse de

- onlar içlerinde iken üzerlerine doğru varılsa o açık dedikleri evleri müdafaa mı edecekler, hattâ sâde bu

kadar değil, girilse de ﴿ثُمَّ سَأَلُوا الْفِتْنَةَ﴾ sonra kendilerinden fitne istenilse - küfre

dönmek veya düşmanın emrine teslim olmak teklif olursa ﴿لَا تَوَهَا﴾ mutlaka onu, o fitneyi

yaparlar - hiç çarpışmazlardı ﴿وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا﴾ ve onda tevakkuf

etmezlerdi meğer ki biraz - ya'ni o fitneyi yapmakta tevakkuf etmezler, ancak suâl cevab konuşuluncaya

kadar biraz dururlardı. Daha doğrusu o küfrü yaptıkları takdirde o evlerde veya şehirde pek az

durabilirlerdi, mahvedilirlerdi, çünkü 15. ﴿وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ﴾

şanım hakkı için bundan evvel Allaha ahid vermişlerdi ﴿لَا يُؤَلُّونَ الْأَدْبَارَ﴾ hiç arkalarını

dönmiyeceklerdi - Benî harise «Uhud» vak'asında yılgınlık ettikleri zaman tevbe edip bir daha böyle

yapmayacaklarına yemin ederek Resulullah'a söz vermişlerdi

﴿وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا﴾ Allahın ahdi ise mes'uliyettir - sorulur cezası verilir,

irtidad edenlerin de akıbeti mutlaka budur.

﴿٢١﴾ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ
يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿﴾

Sh:»3883

Meali Şerifi

Şanım hakkı için muhakkak ki size Resulullahda pek güzel bir örnek vardır: Allaha ve son güne ümid

besler olup da Allahı çok zikreleyen kimseler için 21

21. ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ﴾ - Bu âyet, Resulullahın «
﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ﴾

ve muktedâbih olduğunu tansıs eder. Ya'ni Resulullah din ve ahlâkın nazariyyatını tebliğ ve ihkâm ile

kalmamış, gerek harbde ve gerek sulhte fi'liyyat ve tatbikiyle ve bütün incelikleriyle kendisinde müşahhas

olarak güzel imtisal nümunesi olacak ders ve örnek vermiştir. Onun için sîyreti Muhammediyede her

noktai nazardan insanlık âlemi için ﴿أَسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ pek güzel bir üsve vardır -

ÜSVE, teessî edilecek, ya'ni iktida olunacak, arkasından gidilecek uyulacak, örnek, meşk, nümune

imtisal demektir. ﴿لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ﴾ Allaha ve Âhıret

gününe ümidvar olup da ﴿وَذَكَرَ اللَّهُ كَثِيرًا﴾ Allahı çok zikretmekte olan kimseler için -

yoksa sâde Dünya hayat ve ziynetini arayanlar, ve Allahı, Âhireti düşünmeyenler için değil.

﴿٢٢﴾ وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٣﴾

Sh:»3884

﴿٢٣﴾ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رَجَالَ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا ﴿٢٤﴾ لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٢٥﴾ وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيمًا ﴿٢٦﴾ وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمْ

الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٧﴾ وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ
وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا لَمْ تَطُوهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرًا ﴿٢٨﴾

Meali Şerifi

Mü'minler gördükleri vakit da o Ahzabı "bu, işte, Allahın ve Resulünün bize va'dettiği, Allah ve Resulü

doğru çıktı"

Sh:»3885

dediler ve onların iymanını ve teslimiyetini artırmaktan başka bir şey yapmadı 22 Mü'minlerdendir o erler

ki Allaha verdikleri ahde sadakat ettiler: kimi adağını o dedi kimi de gözetiyor ve hiç bir suretle

değiştirmediler 23 Çünkü Allah, sadıklara sadakatleriyle mükâfat edecek, Münafıklara da dilerse azâb veya

tevbe verecek, şübhe yok ki Allah bir gafur rahîm bulunuyor 24 Allah hem o kâfirleri hiç bir hayra elleri

irmeksizin gayzleriyle defetti ve bu suretle Allah, mü'minlere kıtalin hakkından geliverdi ve Allah, kaviy, azîz

bulunuyor 25 Hem de ehli kitabdan onlara muzaheret edenleri: kalblerine korku düşürerek kulelerinden

indirdi, bir kısmını katlediyordunuz bir kısmını esîr 26 Ve arazilerini ve yurtlarını ve mallarını size miras kıldı,

bir de bir arzı ki daha ona ayak basmadınız, Allah her şey'e kadîr bulunuyor 27

22. ﴿هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾ Bu işte Allah ve Resulünün bize va'dettiği -

ilk müşahedede hatırlarına gelen bu oldu, çünkü Allah tealâ «

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا
مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَهْمِبَسَاءَ وَالضَّرَاءِ وَزَلْزَلُوا حَتَّى يَقُولَ
الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ
قَرِيبٌ

lehinizde, onların aleyhindedir.» Bir de «dokuz veya on gece sonra Ahzab gelecek» demişti.

23. ﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ Halîs mü'minlerden

﴿رَجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ﴾ o erler ki Allaha verdikleri ahde

sadakat ettiler - bunlar Sahâbei kiramdan bir takım zevattır ki Resulullahın ma'yyetinde her hangi bir

harbde bulunurlarsa sebat edip şehîd olunciya kadar çarpışmıya nezretmişlerdi, bunlar Osman ibni Affan,

ve Talha ibni Ubeydullah, ve Saîd ibni Zeyd ibni Amr ibni Fudayl, ve Hamze, ve Mus'ab ibni Umeyr, ve

رضوان الله تعالى عليهم اجمعين « Enes ibninnadîr ve sâire idiler.

»

Sh:»3886

﴿فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ﴾ Onlardan kimisi nezrini, ya'ni adağını ödedi - Hazreti Hamze

ve Mus'ab ibni Umeyr ve Enes ibni Malikin amcası Enes ibninnadîr gibi ba'zıları adakları vechile şehid

olarak vefat ettiler ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ﴾ kimisi de gözetiyor - ki bunlar da Hazreti Osman ve

«رضوان الله تعالى عليهم اجمعين» Talha gibi sonradan şehîd olanlardır

25. ﴿وَكَفَىٰ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ﴾ - Ve Allah, mü'minlere kıtalin hakkından

geliverdi - ya'ni kıtalden kurtardı, mukatele yaptırmadan düşmanlarını defediverdi.

26. ﴿وَآنزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ - Bu ehli kitab

Yehudîlerden Beni Kureyzadır. Resulullah ile ahde girişmişlerken Benî Nadîrin ilhahiyle dönmüşler,

Ahzaba muzaheret etmişlerdi. Ahzabın münhezim olup dağıldığı gecenin sabahı müslimanlar Medîneye dönüp silâhlarını bıraktıkları sırada Cibrîl aleyhisselâm Resulullah'a gelmiş «zırhını çıkarıyor musun? Melekler, henüz silâhı bırakmadılar, Allah tealâ sana Benî Kurayza üzerine yürümeni emrediyor, ben de onlara gidiyorum» demişti. Bunun üzerine «ikindiye Beni Kurayzada kılınlar» diye nâsa ilân edildi, vardılar yirmi, yirmi beş gece muhasara ettiler, Resulullahın hükmüne inmeleri teklif olundu inmediler, Sa'd ibni Muazın hükmüne inmeğe razı oldular, o da mukatillerin katline ve zürriyyet ve nisalarının esaretine hükmetmiş idi ki vak'a meşhurdur.

﴿ مِنْ صِيَاصِيهِمْ ﴾ sıysalarından -

SAYASÎ, sıysanın cem'i, sıysa, dağın ucuna ve her şeyin aslına ve çulha darağına denir. Burada müstahkem yüksek kal'a, hısın ve kule ma'nâsınadır.

Sh:»3887

﴿ ٢٨ ﴾ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِن كُنْتِنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ

الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا
 ﴿٢٩﴾ وَإِنْ كُنْتِنَّ تَرُدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالِدَارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ
 أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٠﴾ يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ
 مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبِينَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ
 وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣١﴾ وَمَنْ يَقْنُتْ مِنْكُنَّ لِلَّهِ
 وَرَسُولِهِ وَتَعَمَلْ صَالِحًا نُؤْتِنَهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا
 كَرِيمًا ﴿٣٢﴾ يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنْ
 اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ
 قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٣٣﴾ وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ
 الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ
 وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ
 وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ﴿٣٤﴾

﴿٣٤﴾ وَادْكُرْنَ مَا يُتْلَى فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ

إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٢٨﴾

Meali Şerifi

Ey o Peygamber! zevcelerine şöyle şöyle: eğer Dünya hayat ve ziynetini istiyorsanız haydi geliniz sizi donatayım ve güzellikle bırakıp salıvereyim 28 Yok eğer Allah ve Resulünü ve Âhret evini istiyorsanız haberiniz olsun ki Allah içinizden güzellik edenlere pek büyük bir ecir hazırlamıştır 29 Ey Peygamberin kadınları! sizden her kim açık bir terbiyesizlik ederse ona azâb iki kat katlanır ve Allaha o kolay bulunuyor 30 Yine sizden her kim Allaha ve Resulüne divan durub salih bir amel işlerse ona da ecrini iki kerre verimiz, hem onun için kerîm bir rızık hazırlamışızdır 31 Ey Peygamberin kadınları siz kadınlardan her hangi biri gibi değilsiniz, eğer korunur takvalı olursanız, onun için söylerken kısıtmayın da kalbinde bir maraz bulunan tamaa düşmesin, güs güzel, dos doğru söz söyleyin 32 Hem vekalarınızla evleriniz de durun da evvelki cahiliyyet çıkışı gibi süslenib çıkmayın, namaz kılın, zekât verin, Allah ve Resulüne itaat edin, Allah sâde şunu istiyor: sizden kiri uzaklaştırsın da ey ehli beyt sizi tertemiz, pampâk etsin! 33 Oturun da evlerinizde okunan âyâtullahı ve hikmeti anın, şübhe yok ki Allah, lâtif, habîr bulunuyor 34

28. ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ﴾ - Rivayet olunuyor ki

alehisselâtüvesselâm zevceleri ziynet elbiseleri ve ziyade nefaka istemişlerdi, bu âyetler bu sebeble nâzil

oldu. Bunun üzerine Resulullah Hazreti Aişeden başlayarak hepsini muhayyer kıldı, müşarünileyha ben

Allah ve Resulünü

Sh:»3889

ve Âhîret evini isterim dedi, bâkileri de öyle dediler. Bundan dolayı da haklarında bir hissi takdir olmak

üzere ileride gelecek olan « تَرْجَى مِنْ تَشَاءُ » âyeti nâzil oldu. Burada bu tahyir, mücerred bir

tahyir miydi? Yoksa iradetin elinde olsun gibi tefvizi talâk mıydı? Diye bir bahs üzerinde ihtilâf etmişlerdir.

Hazreti Aişe radiyallahü anhadan: Resulullah bizi muhayyer kıldı, biz de kendisini ihtiyar eyledik ve onu

talâk saymadı diye rivayet edilmemiştir.

30. ﴿يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ﴾ Ey Peygamberin kadınları - nasihatlerine i'tina olunduğunu izhar

için bu suretle hitab, telvin olunarak kendilerine tevcih buyurulmuştur. Gerek burada ve gerek bundan

sonra Peygambere izafete kendilerine nida olunması da zikrolunacak hükümler, bu izafete terettüb ettiği

içindir. ﴿بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ﴾ Çirkinliği belli bir kabahat, her hangi bir kebire - zira ma'lûmdur ki

farz vukuu iycah etmez. Maamafih bundan murad Resulullah'a karşı baş tutarak, onu sıkacak

kederlendirecek taleplerde bulunmak gibi harekât olmak da melhuzdur.

﴿يُضَاعَفُ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ﴾ Ona azâb iki kat katlan ır-sair kadınlara verilecek

cezanın iki katı verilir. Biri asıl günahın diğeri de Peygambere olan izafete edilen hurmetsizliğin cezası, bir

de bir kabahatin çirkinliği sahibinin haysiyeti nisbetinde artar. Netekim hurr olanlara verilen ceza

memlûklerin iki mislidir. Peygambere izafetlerinden dolayı bütün mü'minlerin ümmehâtı olmak şerefini ihraz

etmiş olanların kabahatleri elbette mevkii ictimaîleri nisbetinde büyük olur. Gerçi mevkii ictimaîşi yüksek

olanlara halk, kolay ceza veremez ﴿وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا﴾ Allaha göre o

kolay bulunuyor. - Bununla beraber ni'met, külfete göre

Sh:»3890

olduğundan buna mukabil taate ecr-ü sevab da 31. ﴿مَرَّتَيْنِ﴾ iki kerre - dir. Birisi asıl taatin sevabı,

birisi de Peygambere olan izafetin feyz-u bereketidir.

32. ﴿يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ﴾ Ey Peygamberin

kadınları siz, alel'umum kadınlardan her hangi biri gibi değilsiniz - sizde diğer kadınlarda bulunmıyan

sıfatlar var: Peygamberlerin en hayırlısının zevceleri ve bütün mü'minlerin anaları olmak vasıflarını hâizsiniz

﴿إِن تَقِيْتَنَّ﴾ eğer korunursanız, bu has vasıflarınızı korursanız, yâhud halinize lâyük takvâ ile

korunacaksınız - bu şart bir ma'hâ ile yukarının, bir ma'hâ ile de aşağının kaydı oluyor:

﴿فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ﴾ o halde söze yılışmayın - bir söz söylendiği zaman sınık yılışik bir

surette cevab vermeyin ve söylerken yayılarak, kırtarak söylemeyin

﴿فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ﴾ de kalbinde bir maraz olan, kalbi çürük kötülüğe

mâil kimseler bir tama'a düşmesin ﴿وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا﴾ ve ma'ruf söz söyleyin - ya'ni

tesannu'dan, yapmacıktan âri vakar ve ciddiyetle dosdoğru söyleyin, yâhud sert olsa da ma'kul ma'kul ve

﴿قَرْنَ﴾ Hem evlerinizde oturun « وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ ﴾ meşru', güzel söz söyleyin. 33.

karardan emri hâzır cem'i müennes olup aslı « اَقْرُرْنَ » dir. « ظَلْنَ » gibi, ya'ni evlerinizde karar edin

﴿وَلَا تَبْرَجْنَ تَبْرُجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى﴾ ve evvelki câhiliyyet çıkışı gibi

çıkmayın - ya'ni islâmdan evvelki cahiliyyet âdeti gibi süslerini göstererek ve görünmek için kırtarak

çıkmayın. Bu âyet, bu emir ve nehy ile Resulullahın zevcelerine yalnız tesettürü değil, bilhassa hidri, ya'ni

yabancı

Sh:»3891

erkeğe hiç görünmemek demek olan muhaddereliği dahî vacib kılmıştır. Diğer islâm kadınları için ileride geleceği ve Sûrei «Nûr» da geçtiği üzere tesettür vacib ise de hıdır, vacib değil, müstehabdır. Bütün islâm kadınlarının da Peygamberin zevcelerinin siyret ve ahlâkını nümune ittihaz etmeleri elbette bir hakları ve şerefleridir. Lâkin hepsine muhaddereliğin bir feriza olması hârec olurdu. Onun için ileride «

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ
عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ
لَسْتَنْ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ « وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ »

diye tavsif edilen nisai nebiye hitabden varid olmuştur. Ve ancak ehli beyt vafside bu emirlerin benatı

nebiye dahi şamil olduğu anlatılmıştır. Fakat bundan evlerinizde ataletle boş boşuna oturun gibi bir ma'nâ

anlaşılmamak için buyuruluyor ki, evlerinizde durun da ﴿وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ﴾ namaz kılın - ki

bununla evvelâ mütekebbir, cebbar takımına benzemekten sakınılmış olur ﴿وَأَتِينَ الزَّكَاةَ﴾

ve zekât verin - bu da kerîm, rahîm olan Allah tealânın ahlâkiyle tahalluk ederek onun rezzak ismine

niyabette kulluk etmektir. Şübhe yok ki zekâtı vermek için hakikaten ihtiyacı olan fukarayı anlayıp dinlemek

pek mühim bir şugul teşkil eder. Ve bundan onların zekât verecek nisabe malik buldukları da anlaşılır.

Değilse bundan böyle mâlik olacakları bu emr ile tebşir edilmiş olur.

﴿وَاطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ ve daha Allaha ve Resulüne tâatlar yapın - teklifler,

zikrolunanlara munhasır değildir. Allah ve Resulü daha her ne emr-ü nehy ederse onları da tutun. Bunlar

tazyik ve harec değil midir? Hayır ﴿أِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ﴾ Allah tealâ, sırf şunu murad buyuruyor

ki ﴿لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ﴾ kiri, ya'ni şan ve

şerefınızı

Sh:»3892

kirletmek ihtimali bulunan günâhları sizden uzaklaştırın ey ehli beyt! ﴿وَيُطَهِّرْكُمْ تَطْهِيرًا﴾

de sizi ter temiz, pam pâk etsin Ehli beyt, Peygamberin ehli beyti Peygamberin hanesine nisbeti hassası

bulunan bahtiyarlar, hanedanı nebiy.

Kelâm Peygamberin kadınlarına hitab etmekte olduğu için ehli beytten de ilk evvel tebadür eden onlar

olur. Lâkin murad yalnız onlar olmadığı anlatılmak için müzekker zamiri olan «كُمْ» ile hitab edilmiştir.

Zira İlmî usulde ma'lûm olduğu üzere cem'ı müennes sıgası yalnız müenneslere mahsus olduğu halde

cem'ı müzekker sıgası ihtilât halinde erkeğe ve kadına teğliben şamil olur. Demek ki ehli beyt denilince

Peygamberin zevceleriyle beraber evlâdına ve zükûr-ü inas mensubîni hassına dahi şamil olduğu

anlatılmak üzere « لِيُذْهِبَ عَنْكُمْ وَيُطَهِّرَكُمْ » buyurulmuştur. Hazreti Hasen ve Hazreti

Huseyn radiyallahü anhüma evlâddan olduğu gibi Hazreti Ali dahi Hazreti Peygamberin evinde yetişmiş ve

Hazreti Fatıma ile muşaereti dolayısıyla nisbeti hassayı haiz bulunmuş olduğundan o da ehli beyittendir.

Lâkin bunların ehli beytten olması Hazreti Peygamberin diğer kızlarının ve onlardan olan evlâdlarının dahi

ehlibeytten olmasını mânı' değildir belki muktazîdir.

Fakat ne tuhaftır ki řî'a âyetin mevzuunu teşkil eden ezvacı tahiratı dahi hisaba almıyarak ehli beytin

Hazreti Peygamberin kendisiyle Ali, Hasen, Hüseyin, Fatıma radiyallahü anhümeden ibaret olduğunda ısrar

etmek istemişler ve bu yüzden tarihi islâmda çok büyük gürültüler çıkarmışlardır. «Selman bizden ve ehli

beyttendir» hadîsiyle intisabı mahsus ile Selman bile ehli beytten sayıldığı halde Peygamberle beraber

beytutet eden ezvacı tahiratın ehli beytten haric sayılması ne garîb bir teassubdur. Halbuki öyle

tevehhümata meydan bırakmamak için beytin kendilerine izafetini tansis ile yine nisai nebiye hitaben şöyle

buyuruluyor:

Sh:»3893

34.

﴿وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ﴾ ve

ey Peygamberin kadınları ve kızları evlerinizde tilâvet olunup duran âyâtullahı ve hikmeti anın - toplanıp

müzakere edin, ya'ni Kur'anı ve Peygamberin sünnetlerini belleyin, düşünün, bu suretle Allahın ve

Peygamberin emirlerini belleyin ilim tahsil edin ve bu yüzden mazher olduğunuz şeref-ü şanı hatırdan

çıkarmayıp şükürünü bilin ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا﴾ hakikaten Allah, bir lâtif,

habîr bulunuyor - onun için bu emirleri ve nehiyleri veriyor.

Şimdi burada daha umumî ahlâk ve hasenâta tergîb için husustan umuma geçilerek buyruluyor ki:

﴿٣٥﴾ إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ
وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ

وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ
وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ
مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾

Meali Şerifi

Bütün müslimler ve müslimeler, mü'minler ve mü'mineler, kanitler ve kaniteler, sadıklar ve sadıklar,

haşiler ve haşialar, mütesaddıklar ve mütesaddıklar, saimler ve saimler,

Sh:»3894

ırzlarını koruyan erkekler ve kadınlar Allahı çok anan zâkirler ve zakireler hep bunlara Allah bir mağrifet ve

bir büyük ecir hazırlamıştır 35

35. ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ﴾ Her halde müslimler ve müslimeler - Allahın

hukmüne inkiyad edip silme giren, ıkrar veren erkekler ve kadınlar

﴿وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ ve mü'minler ve mü'mineler - tasdikı vacib olan şeyleri ıkrar

ile beraber kalben tasdik dahi eden erkekler ve kadınlar, bununla beraber

﴿وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ﴾ ve kanitler ve kaniteler - divan durup tââte devam üzere

bulunan itaatli erkekler ve kadınlar, bununla beraber ﴿وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ﴾

sadıklar ve sadıklar - sözünde ve işinde sadakatle doğruluk yapan erkekler ve kadınlar, bununla beraber

﴿وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ﴾ sabirler ve sabireler - sabırlı olan gerek tââte ve gerek

measiden sabreden erkekler ve kadınlar, bununla beraber

﴿وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ﴾ haşıl'lar ve haşıialar - kalbleri ve a'zaları ile tevazu'lu olan

erkekler ve kadınlar, bununla beraber ﴿وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ﴾ mütesaddıklar

ve mütesaddıklar - sadaka veren erkekler ve kadınlar, bununla beraber

﴿وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ﴾ sâimler ve saimeler - farz oruçları tutan erkekler ve

kadınlar, Bununla beraber ﴿وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ﴾ ırzlarını

haramdan muhafaza edip koruyan erkekler ve kadınlar, bununla beraber

﴿وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ﴾ Allahı çok zikreden, gerek kalbi ve

gerek lisanı ile anıp unutmayan

erkekler ve kadınlar ﴿أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ﴾ hep bunlara: bu hasenâti cem' edenlere Allah

﴿مَغْفِرَةً﴾ bir mağrifet - hesbelbeşeriyye arada vakı' olan sagairi örtecek bir gufran

﴿وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ ve tââtlerine mukabil büyük bir ecir hazırlamıştır - Ki onu şimdi tesavvur

mümkün değildir: Bu suretle bu âyet, hem ehli beyte hem de onlar gibi bu güzel ahlâk ve evsafı kendilerine

huy edinenlere bir va'd-ü tebşirdir. Deniliyor ki Peygamberin kadınları hakkında o ayetler nâzil olduğu

zaman mü'minlerin kadınları «bizim hakkımızda bir şey nâzil olmadı» demişlerdi, bu âyet bu sebeble nâzil

oldu, diğer bir rivayette Peygamberin zevceleri demişlerdi ki: «ya Resulallah! Allah tealâ Kur'anda erkekleri

zikrediyor, demek ki bizim zikrolunacak hiç bir hayrımız yok, bizden hiç bir tâat kabul buyurulmıyacak diye

korkuyoruz.» Bu âyet, bunun üzerine nâzil oldu.

﴿٣٦﴾ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مِؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ
أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا ﴿٣٧﴾ وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ
وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفَى فِي
نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ

فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَىٰ
الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا
وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٣٨﴾

Sh:»3896

﴿٣٨﴾ مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ سُنَّةَ
اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا
﴿٣٩﴾ الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ
أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴿٤٠﴾ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا
أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ
بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤١﴾

Meali Şerifi

Bununla beraber gerek bir mü'min için ve gerek bir mü'mine, Allah ve Resülü bir işe hüküm verdiği

zaman o işlerinden ihtiyar kendilerinin olmak olamaz, ve her kim Allah ve Resulüne âsîy olursa açık bir sapıklık etmiş olur 36 Hem hatırla o vakit ki o kendisine hem Allahın in'am ettiği hem senin in'am ettiğin kimseye: "zevceni kendine sıkı tut ve Allahdan kork" diyordun da nefsinde Allahın açacağı şeyi gizliyordun, nâsı sayıyordun, halbuki Allah, kendisini saymana daha gerekti, sonra vaktâ ki Zeyd, o kadından ilişkisini kesti biz onu sana tezvic eyledik tâ ki oğullukların ilişkisi kestikleri zevcelerinde mü'minlere bir darlık olmasın, Allahın emri de fi'le çıkarılmış bulunuyor 37 Peygambere Allahın takdir ettiği, mubah kıldığı şeyde bir darlık yoktur, bundan evvel geçen bütün Peygamberler hakkında Allahın sünneti böyle ve Allahın emri biçilmiş bir kader bulunuyor 38 Onlar ki Allahın

Sh:»3897

risaletlerini tebliğ ederler ve ondan korkarlar, Allahdan başka kimseden korkmazlardı, hisaba alacak da Allah yeter 39 Muhammed sizin ricalınızdan hiç birinin babası değil, ve lâkin Allahın Resulü ve Peygamberin hatemidir, Allah, her şeye alîm bulunuyor 40

36. ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مِؤْمِنَةٍ﴾ - Resuli ekrem sallallahü aleyhi vesellem

halası «Ümeyme binti Abdilmuttalib» in kızı Zeyneb binti Cahşi Zeyd ibni Hariseye namzedildiği zaman

Zeyneb ve biraderi Abdullah, imtina' etmişler, bu âyet bu sebeble nâzil olmuş deniliyor, ki yukarıda geçen «

النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ» âyetinin tatbikatından birisi demektir.

Burada iyradı Peygamberin zevcelerine yapılan tahyîr âyetine nazaran bir tetmîm, ya'ni Peygamberin

noktai nazarını gözetmek lüzumuna bir işaret olduğu gibi bundan sonra ki âyete nazaran da bir bastı

mukaddimedir. 37. ﴿وَإِذْ تَقُولُ﴾ Hem hatırla o zamanı ki diyordun

﴿لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ﴾ ona: o kendisine Allahın in'am eylediği - Allah, ona zekâ ve

kabiliyyet vermiş, senin nezdine sevketmiş, ni'meti islâm ile mütena'im kılmıştı

﴿وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ﴾ senin de in'am eylediğin kimseye - Allahın tevfikı ile kendisine türlü

ihsanlarda bulunduğu, ezcümle azad edib hurriyyet ni'metine irdirdiğin kimseye - ki şimdi ismi gelecek

olan Zeyddir. Ya'ni Zeyd ibni Harise ibni Şurahbîl, vâldesi Su'dâ binti Sa'lebe ibni Abdi âmri: Beni ma'n ibni

Tayden. « الْأَصَابَةُ فِي مَعْرِفَةِ الصَّحَابَةِ » de tercemei hali şöyle mesturdur: işbu Zeyd

ibni Harisenin anası Su'da, kendi kavmini ziyarete gitmişti, Zeyd de beraberinde idi, cahiliyye devrinde

Beni kayn ibni Cisir suvarîleri Beni ma'n evlerine baskın ettiler, Zeydi kapıp aldılar, anlayışlı bir çocuk idi,

Suki ukâza getirdiler, satılığa çıkardılar, Hakîm ibni Huzam ammesi Hadice

Sh:»3898

hisabına dört yüz dirheme onu satın aldı, Hazreti Hadice de Resulullah kendisini tezevvüc ettiği zaman onu

Resulullaha hibe etti, onu gaib etmiş olan babası Harise:

بکیت علی زید ولم ادر ما فعل
احی فیرجی ام اتی
دونه الاجل

Matlaile acıklı beytler söylemiş, sonra Harisenin kabilesi olan Kelb kabilesinden bir takım kimseler Hacce

gelmişler, Zeydi görmüşler, Zeyd onlara kendini tanıtmış, onlar da tanımışlar ve şu beyti benim ehlime

götürün demiş:

احن الی قومی وان کنت ناءیا
بانى قطين البيت عند
المشاعر

Gitmişler babasına bildirmişler ve yerini ta'rif etmişler, bunun üzerine Hârise ve biraderi Kâ'b onu kurtarmak için fidyasını alıp yola çıktılar, Mekkeye geldiler, Peygamber sallâllahü aleyhi vesellemden suâl ettiler, mescidlerde olduğu söylendi, yanına gittiler «ey Muttalibin oğlu ey kavminin seyyidinin oğlu: siz Allahın Haremi şerifinin ehlisiniz, siz zahmettekileri kurtarır, esirleri doyurursunuz, biz sana senin yanındaki çocuğumuz için geldik, bize lûtfet ve ihsan et, takdim edeceğimiz fidyasını kabul eyle ıtlakına inayet buyur» dediler. O ne? buyurdu, Zeyd ibni Harise dediler, bunun üzerine yâhud da başkası, haydin çağırın onu da muhayyer bırakın, eğer sizi ihtiyar ederse fidyasız sizin olsun, yok eğer beni ihtiyar ederse vallahi ben, beni ihtiyar edene karşı ihtiyar etmem» buyurdu.

Binaenaleyh çağırıldılar, bunları tanıyor musun? buyurdu, evet, şu babam, şu amcam dedi, ha! Buyurdu; ben de o bildiğimin, sana olan suhbetimi de gördün, şimdi ya beni ihtiyar et ya onları, o vakit Zeyd, dedi ki: «ben sana karşı kimseyi ihtiyar edemem, sen benim hem babam hem amcamın yerinesin». Buna karşı babası, amcası:

«yazık sana ya Zeyd, köleliği huriyyete ve babana ve amcana ve ehli beytine tercih mi ediyorsun?» dediler,

Zeyd de «ben bu zattan öyle şeyler gördüm ki ona karşı hiç kimseyi tercih edemem» diye cevap verdi.

Resulullah, bunu görünce onu hicre çıkardı ve buyurdu ki: «şâhid olun Zeyd benim oğlumdur, bana vâris

olacak ben de ona vâris olacağım» bunu görünce babası ile amcasının da gönülleri hoş oldu, memnunen

dönüp gittiler.

Bundan böyle tâ islâma gelene kadar «Zeyd ibni Muhammed» diye çağırıldı, Resulullah onu böyle oğul

edindiği gibi ammesi Ümeyme binti Abdilmuttalibin kızı Zeyneb binti Cahşi de bilahare ona nikâh etmişti,

ondan evvel de azadlı cariyesi Ümmi Eymeni ona tezvic eşiş ve ondan oğlu Üsâme doğmuş idi. Sonra

Zeynebi boşadığı zaman da ona Umme Külsim binti Ukbe ibni Ebî Müaytı tezvic buyurdu ki bu da anası

cihetinden Abdumuttalibin torunundan, ya'ni Peygamberin amme zadelerinden idi, bundan da Zeyd ibni

Zeyd ve Rukayye doğmuştu, sonra Ümmi Külsümü de boşadı, Ebû Lehebin kızı Dürreyi tezevüc etti, sonra

bunu da boşadı Hazreti Zübeyrin hemşiresi Himd binti Avvam ile tezevüc etti, Buhârîde tahrir olunduğu

üzere İbni Ömer radiyallahü anh demiştir ki « **أَدْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ** » nâzil oluncaya kadar Zeyd ibni

Hariseye «Zeyd ibni Muhammed» derdik. **اهـ**.

Zührî «biz, Zeyd ibni Hariseden evvel müsliman olan bilmiyoruz» demiştir. Zeyd ibni Harise, «Bedr» ve ondan sonra gazalarda Resulullah ile beraber bulunmuş ve nihayet Mûte gazasında Emîr, ya'ni kumandan olarak şehid olmuştur. Resuli ekrem onu seferlerinin ba'zısında Medîneye istihlâf etmiştir. Berâ ibni Âzib radiyallahü anhten merviydir ki Zeyd ibni Harise: ya resulallah benimle Hamze aramızda kardeşlik akdettik demiştir. Hazreti Aişe radiyallahü anhadan rivayet olunur ki Resulullah sallâllahü aleyhi vesellem, Zeyd ibni Hariseyi her hangi bir

Sh:»3900

seriyede gönderdiği zaman muhakkak onu kumandan yapardı, ve eğer sağ kalmış olaydı onu istihlâf ederdi **اهـ**. Buharîde rivayet olunduğu vechile Selemetübnil'ekva' radiyallah anh demiştir ki:

Peygamberin maiyyetinde de yedi ğazâ ettim, Resulullah, onu bize Emîr yapardı **اهـ**. Zeyd'in bulunduğu

seriyeler: evvelâ Karede, sonra Hamum, sonra Iys, sonra Mutrif, sonra Hıma, sonra Kurza seriyeleri

olmuş, sonra da Mute gazvesine Emirliği vuku' bulmuş ve bunda elli beş yaşında olarak şehid olmuştur.

Kur'anda ondan başka sahabî, ismiyle söylenmemiştir. Yine Buharîde İbni Ömer radiyallahü anhumadan

rivayet olunduğu üzere Resuli ekrem sallallahü aleyhivesellem buyurmuştur ki: o, ya'ni Zeyd hakikaten Emîrliğe lâyıktır. Ve hakikaten en ziyade sevdiklerindendir. **اهـ**. Tirmizî ve saire rivayetiyle Hazreti Aişe demiştir ki bir sefer, Zeyd ibni Hârise Medîneye geldi, Resulullah, benim evimde idi, geldi kapıyı çaldı, Resulullah kalktı, onunla sarıldı ve onu öptü, bir de ibni Ömer radiyallahü anhüma şöyle demiştir: Ömer, Usâmeye benden daha çok maaş bağladı, kendisine sordum o Resulüllaha senden daha sevgili idi, babası da Resulullaha senin babandan daha sevgili idi dedi **اهـ**. İşte Zeyd böyle vücuha ile Allahın ve Resulünün ni'metine mazher olmuş bir zat idi, burada bunun bu evsaf ile tavsifi ni'metin kadr-ü şükrünü bilecek evsafı cemîle ile hususiyeti haiz olduğunu tescil ile gönüldekini kendisine olduğu gibi söylemek için çekinecek bir cihet olmadığına bir tenbihtir. Ya'ni sen böyle hâlis bir ni'met didene karşı çekinmene hiç bir sebep yokken diyordun **﴿أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ﴾** zevceni kendinde tut - ya'ni Zeynebi boşâma. Burada tefsirler şöyle bir fırka derc etmişler: gûya Resuli ekrem sallallahü aleyhi vesellem Zeynebi Zeyde nikâh ettikten bir zaman sonra ona tesadüfen bir gözü ılışmış, birdenbire cemali gönlünden bir mevki' almış

da «سُبْحَانَ اللَّهِ مُقَلَّبَ الْقُلُوبِ» demiş, Zeyneb de bu tesbihi işitmiş, Zeyde

söylemiş, Zeyd intikal eylemiş ve bunun üzerine Zeyneble suhbeti muvafık görmiyerek Resulullah'a gelmiş

«ben sahibemden ayrılmak istiyorum» demiş, Resulullah da ne var? Ondan seni şübheye düşürecek bir

şeymi oldu? buyurmuş, Zeyd, «yok vallahi ben ondan hayırdan başka bir şey görmedim ve lâkin

şerafetinden dolayı bana teazzum ediyor» demiş ve o vakıt Resulullah «

اهـ اَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ» buyurmuş. Ansızın görülen bir güzelin cemalini kemali

nezahetle hiss-ü takdir ederek yaradanın sun-u kudretini tesbih ve tenzih ile i'lân etmekte Enbiyanın şanı

ismetine muhalif hiç bir ma'nâ olmadığından bu hikâyenin vukuunu farz etmekte esas i'tibariyle bir mahzur

yoktur. Bununla beraber bir takım Hıristiyan muharrirlerin dedikodu vesilesi yapmak istedikleri bu hikâye,

ilmi hadîs bakımından sahih olarak sâbit değildir. Bir kerre rivayet i'tibariyle sahih kitaplarında, sahih bir

tarık ve sened ile rivayet edilmemiştir. Saniyen, dirayet i'tibariyle: Zeynebin husn-ü cemalini Resulullahın

henüz yeni görüp anlamış olması aklen şayanı kabul değildir. Zira Zeyneb Resulullahın yakın akrabasından

olmakla ta çocukluğundan beri görüp bildiği ve bahusus henüz tesettür emredilmemiş bulunduğu için

husn-ü endamını yakından tanıya geldiği bir kadın iken bunu ilk olarak bu kerre görülmüş beğenilivermiş

diye anlatmak kendi kendini tezkib eden bir hikâyedir. Doğrusu Resulullah Zeynebi evvelden biliyordu ve

bildiği için onu evlâd gibi sevdiği Zeyde nikâh etmiş idi, lâkin Zeyneb onurlu bir kadın idi. Zeydi kölelikten

âzad edilmiş olduğundan dolayı kendine küfuv sayamamış, ona varmak istememişti, sırf Resulullahın emrine itaatle varmış fakat lâıyıkıyla ısınamamış idi. Ara sıra Peygambere olan karabetinden dolayı şerafet ve esaletiyle iftihar ederek Zeyde karşı büyüksenmek istiyordu, cidden imarete lâıyık olarak yaratılmış olan Zeyd, buna bir müddet sabretti ise de Resulullah'a varıp Zeynebden ayrılmak

Sh:»3902

istediğini arz eyledi, Resulullah da bunu nefsinde muvafık gördüğü halde birdenbire müsaade etmeyip

dedi ki: zevceni kendi üzerinde tut « **وَأَتَّقِ اللَّهَ** » **أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ** » ve

Allahdan kork - ya'ni bir kadını boşayıvermek ehemmiyetsiz bir mes'ele olmadığını, Allah indinde

mes'uliyetli olduğunu düşün, çünkü « **أَبْغَضُ الْحَلَالِ إِلَى اللَّهِ الطَّلَاقُ** » ya'ni

halâlin Allaha en mebguzu talâktır. Bu nasihatler güzel fakat böyle derken

« **وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ** » nefsinde de Allahın meydana çıkaracağı

bir şey gizliyordum - boşâmâsını münasib görüyordun, yâhud nikâhını düşünüyordun da söylemiyordun.

Taberîde Süfyan ibni Uyeyne tarikiyle Aliyy ibni Huseynden rivayet eder ki Allah tebareke ve tealâ

Peygamberine bildirmişti, Zeyneb ileride kendisinin zevcelerinden olacaktı. Böyle iken Zeynebden şikâyete

geldiği zaman ona zevcenin kendinde tut demişti. Çünkü o halde ﴿وَتَخَشَى النَّاسَ﴾ halkı da

sayıyordun - Zeydin hatırını sayıyor veya nâs dedikodu ederler diye çekiniyordun

﴿وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ﴾ hal bu ise Allah daha gerekti ki yalnız onu sayasın - eğer

korkacak bir şey varsa halkı hiç hisaba almayarak yalnız Allah saygısını duyasın, ya'ni mücerred gizlemek

mahzur değildir. Allah için korkacak Allahın emrine muhalif olacak bir şey olsa idi sâde Allah korkusuyla

gizlemek de mahzur değil idi. Fakat Allah için korkacak bir hal yok iken sırf halktan korkarak gizlemek veya

Allah korkusuyla beraber bir de halk korkusu saymak, işte ihtarin sebebi budur. Halktan hiç korkmıyarak

yalnız Allah korkusunu saymak gerekti. Çünkü Allahın risaletini tebliğ eden Peygamberler beyan

buyurulacağı cihetle Allahdan başka kimseden korkmazlar «

﴿وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ﴾ Deniliyor ki Peygambere karşı en

şiddetli âyet işbu « ﴿وَتُخْفَى فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ﴾ dir. Hazreti

Aişe

Sh:»3903

demmiştir ki Resulullah sallâllahü aleyhi vesellem kitabullahdan bir şey gizlese idi bunu gizledi: «

﴿وَتُخْفَى فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ

اهـ « أَنْ تَخْشِيَهُ ط » . Demek ki bu âyet bu suretle onun sıdkına ve pek yüksek olan haşyet-ü

tekvasına da açık bir delil oluyor.

﴿ فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطْرًا ﴾ derken vakta ki Zeyd, ondan tamamen ilişiğini kesti -

ya'ni o ni'met'diden olan Zeyd, nihayet o zevcesi Zeynebden muradına irdi, onu tutmak istemeyip boşadı ve

iddeti çıktı, ona hiç bir vechile bir ihtiyacı, bir ilişiği kalmadı ve bu suretle Zeyneb hatun, açıktaki bîvâye kaldı,

o vakıt ﴿ زَوَّجْنَاكَهَا ﴾ biz onu, o hatunu sana tezvic eyledik - ya'ni senin çekinmene rağmen

nihayet etmeni sana emrettik. Demek ki Peygamber, nâsa karşı lakırdısından bile kaçındığı bir fi'l'in açıktan

açığa icrasına me'mur edilmiş bulunuyordu. Şübhe yok ki bu onun iman ve yakînındaki kuvvete şâhid olan

büyük bir ibtilâdır. Fakat bu ne için böyle oluyordu? Ne idi? Bu tezvicde ümmet için ehemmiyyetli bir teşri'

hikmeti vardı, şöyle ki:

﴿ لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطْرًا ﴾ oğulluklarının zevcelerinde ilişiklerini kestikleri vakıt mü'minler üzerine

bir darlık olmamak hikmeti için - zira Sûrenin başında geçtiği üzere siz oğulluk edinmekle Allah tealâ onları

hakikaten sizin oğullarınız edivermemiştir. Şu halde Sûrei «Nisâ» da «

﴿ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ ﴾ buyurulduğu vechile sulbî oğulların

hâflelerini nikâh haram etmiştir diye oğullukların zevcelerini de hakikaten onlar gibi farzetmek lâzım gelmez. Bir adamın oğul edindiği evlâdlığı zevcesini boşayıp iddeti çıktığı zaman o adamın onu tezevvüc etmesi şer'an câizdir. Bunda hiç bir beis yoktur. İşte cahiliyyede kökleşmiş olan bu âdetin, bu darlığın islâmda

Sh:»3904

kaldırılması için hikmeti ilâhiyye Peygamberin bizzat kendisinde tatbikını ıktiza eylemiş ve bu hikmet için o tezevic, emredilmiştir. ﴿وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا﴾ Allahın emri de fi'le çıkarıla gelmiştir. -

Onun için bu emir de icra edilmiş, Peygamber tezevvüc etmiş, zeyneb de Peygamberin zevcesi olmuştur.

Bu suretle bu tezevvücün meş'ruyyeti fi'len gösterilmiştir.

İşbu « لَكَى لَا يَكُونِ » ta'lilinden anlaşılır ki bir hususiyet delîli bulunmadıkça Peygamber ile

ümme hakkında hüküm birdir. Burada şöyle bir tevehhüm hatıra gelebilir: evlenmek Peygambere lâyük

mıdır? Hele müteaddid zevceleri var iken böyle bir daha evlenmek nübüvvetin şanına bir nekiysa vermez

mi? Hazreti Yahya ile İsa hiç evlenmemiş oldukları için rehbanıyyeti tercih etmek isteyen Nesârâ

müteassıbları bu mes'eleyi behane ederek Peygamberin izdivaclarına dil uzatmak istemişlerdir. Buna karşı

buyuruluyor ki 38.

﴿مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ﴾ Peygambere

Allahın, lehinde olarak farz ve takdir buyurduğu, ya'ni halâl ve mübah kıldığı şeyde bir harec, bir darlık

olamaz - Allahın halâl ve mübah kıldığı hakta hiç kimseye bir memnuıyyet, bir tazyık doğru olmadığı gibi

Peygambere de olamaz. ﴿سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ﴾ bundan evvel

geçenler de Allahın sünneti olarak böyledir. - Bütün geçen Peygamberlerde Allahın âdeti bu, kanunu budur

ki hiç bir Peygambere şeriatinde mubah olarak teşri' buyurulduğu şey hakkında harec ve tazyık

yapmamıştır. Geçen Peygamberler de evlenmemişler hem Süleyman ve Davud aleyhimesselâm gibi

bazıları pek çok evlenmişler, hiç birine izdivac yasak edilmemiş, Yahya ve İsa aleyhimasselâm da

men'edildikleri için değil, evlenmek farz kılınmadığı, fi'l-ü terkinde harec bulunmadığı için evlenmediler

﴿وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا﴾ ve

Sh:»3905

Allahın emri biçilmiş bir kader bulunuyor. - Ezelde bilinip takdir edilmiş kat'î bir hüküm bulunuyor, yâhud

ezelde makdur olmakla beraber mükellefin kudretini de selb etmez, me'mur için de makdurdur.

Binaenaleyh herkesin mukadderi olan kaderi başına gelir, bununla beraber mes'uliyetine de mâni' olmaz.

39. ﴿الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ﴾ onlar, o Peygamberler ki hep Allahın risaletlerini tebliğ ediyorlardı, ya'ni senin gibi Resul idiler ﴿وَيَخْشَوْنَهُ﴾ ve ondan korkuyorlardı -

bununla beraber rehbanıyyet yapmıyorlar, izdivac ediyorlardı

﴿وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ﴾ hem de Allahdan başka hiç birinden korkmuyorlardı - halktan çekinmiyorlardı ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا﴾ hisaba alacak, yâhud

hisab görecek de Allah yeter - Allah korkusu başka bir korkuya hacet bırakmaz. Hasılı kelâm 40.

﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّنْ رِّجَالِكُمْ﴾ Muhammed sizin ricalinizden hiç

birinin babası değildir. - Ya'ni kendisinden tevellüd etmiş olmyan sizin ricalinizden hiç birinin hakikat

ma'nâsıyla babası olmamıştır. Binaenaleyh Zeydin de hakikatte babası değildir. Onun için hurmeti

muhasere sabit olmaz ve bundan dolayı bir harec, mevzuı bahs olmaz. Gerçi Kasim, İbrahim, Tayyib, Tahir,

Mutahher namında oğullarının babası olmuştur. Lâkin bunlar buluğa irmeden vefat ettikleri için rical

idadına dahil olmamışlardır. Çünkü hakikatte recül, bâliğ olan erkeğe denir. Bununla beraber bâliğ olsa

idiler o vakit da « مِنْ رِّجَالِكُمْ » değil « مِنْ رِّجَالِهِ » olurlar, yine umumî nefiy müntekız

olmazdı, ya'ni o vakit da ümmetin ricalinden hiç birinin hakikaten babası olmamış olurdu

﴿وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ﴾ velâkin Allah Resulüdür. - Onun için babalardan ziyade şefekatli ve

daha hayir hâhtır, ebedî hayatın sebebidir. Bu cihetle her Resul,

Sh:»3906

ümmetinin bir babasıdır denebilir ise de bu bir mecaz ma'nâdır. Mecazın hukm-ü alâmeti de hakikatin

ondan selbi sahih olmaktır. Doğrusu hakikaten baba değil, lâkin babadan daha şefekatli Allah Resulüdür.

﴿وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ﴾ hem de Hatemül'enbiyadır. -

HÂTEM, Asın kiraetinde «ta» nın fethiyle mütebakisinde kesriyle okunur. Kesr ile hatim, ismi fâil olup hatim

eden, nihayete irdiren, yâhud mühürliyen demek olur. Feth ile hatem de ismi alet olup mühür demektir.

Mühür de bir şey'in tevsik ve tasdikı için nihayete basıldığından hem âhir ma'nâsını hem tasdik ma'nâsını

tezammun eder. Şu halde iki kiraet, hatemünnebiyyîn vasfının iki mefhumunu ayrı ayrı ihtar ediyor. Ya'ni

Muhammed Resulullah hem Peygamberleri hitame irdiren son Peygamberdir. Âhirül'enbiyadır hem de

bütün Peygamberleri tasdik ve tevsik eden ilâhî bir mühürdür. Eğer o gelmese idi diğer Peygamberler

unutulup gidecek, tarihte onların mevcudiyetlerini ve nübüvvetlerinin hakkıyetini ilmen isbat etmek

mümkün olmayacaktı. Çünkü diğer Peygamberlerin hayat ve mevcudiyetleri tarihin sînesinde hayatı

Muhammed gibi vuzuh ve vusuk ile ma'lûm değildir. Öyle ki bu gün Kur'an olmasa idi Musâ ile Isânın bile varlıkları ciddiyyetle isbat olunamazdı. Hayat ve nübüvveti Muhammediyenin tarihte vuzuh ve kat'iyetle ma'lûm olması sayesinde ki diğer Peygamberlerin de mazideki nübüvvetlerini tasdik için bir vesîka elde edilmiş bulunuyor. Aynı zamanda Muhammed aleyhisselâm diğer Enbiyanın kendisi hakkındaki bişaretlerini tehakkuk ettirmek i'tibariyle de onların nübüvvetini mühürliyen ilâhî bir damgadır. Nübüvveti Muhammediyye ile beşeriyet din noktai nazarından tekâmül gayesine irmiştir. Ondan sonra başka Peygamber beklememeli, nûri Muhammediyi ta'kib eylemelidir

﴿وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ Allah ise her şey'e

Sh:»3907

alîm bulunuyor - her şey'i bilip duruyor, onun için bu ahkâmı emrediyor.

﴿٤١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤٢﴾
وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٣﴾ هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ
وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ

رَحِيمًا ﴿٤٤﴾ تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا
كَرِيمًا ﴿٤٥﴾ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا
وَنَذِيرًا ﴿٤٦﴾ وَدَاعِيَا إِلَى اللَّهِ بِأَذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ﴿٤٧﴾
وَبَشِيرِ الْمُؤْمِنِينَ بَأَنَّ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٨﴾ وَلَا
تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذْيَهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى
بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٤٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ
الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ
مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُونَهَا فَمَتَّعُوهُنَّ وَسَّرَّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٥٠﴾

Sh:»3908

﴿٥٠﴾ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ الَّتِي آتَيْتَ
أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ
وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالَكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ الَّتِي هَاجَرْنَ
مَعَكَ وَأُمَّرَاءَ مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبْتَ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ

يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا
عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ
حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥١﴾ تُرْجَى مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ
وَتُعْوَى إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنْ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ
عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ تَقْرَأَ عَيْنَهُنَّ وَلَا يُحْزَنَ وَيَرْضَيْنَ بِمَا
آتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا
حَلِيمًا ﴿٥٢﴾ لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ
مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ
اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ رَقِيبًا ﴿٥٣﴾

Sh:»3909

Meali Şerifi

Ey o bütün iman edenler! Allahı çok anış anın 41 Ve ona sabah, akşam tesbîh edin 42 Odur ki o sizleri

karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için üzerinize feyz-u bereket indiriyor, ve mü'minlere rahîm bulunuyor 43

Ona kavuşacakları gün tahiyyeleri selâmdır ve onlar için kerîm bir ecir hazırlamıştır 44 Ey o Peygamber! Biz seni hakka bir şâhid hem bir müjdeci hem bir kocundurucu gönderdik 45 Hem Allaha izniyle bir da'vetçi ve nurlar saçan bir şavk 46 Mü'minlere müjdele: onlara Allahdan bir büyük fadıl var 47 Kâfirlere ve münafıklara itaat etme, onların ezalarını bırak da Allaha mütevekkil ol, Allah, vekîl olunca hepsine yeter 48

Ey o bütün iman edenler! Mü'minleri nikâh ettiğiniz, sonra onlara dokunmadan talâk verdiğiniz vakit üzerlerinde sayacağınız bir iddet hakkınız yoktur, derhal mü'talarını verib onları güzel bir surette saliverin 49 Ey o Peygamber! Biz bilhassa sana şunları halâl kıldık: mehirlerini vermiş olduğun zevcelerini, ve Allahın sana ganimet kıldıklarından milki yemînin olan câriyeyi, ve ammin kızlarından, dayın kızlarından, teyzen kızlarından seninle beraber hicret etmiş olanları, bir de mü'mine bir kadın kendini Peygambere hibe ederse Peygamber nikâh etmek istediği takdirde onu, sâde sana, sair mü'minlere değil, onlara zevceleri ve milki yemînleri hakkında ne farz kıldığımız ma'lûmunuz, bunlar sana hiç bir darlık olmamak içindir, Allah gafûr rahîm bulunuyor 50 Onlardan dilediğini giri bırakırsın, dilediğini yanına alırsın, azleylediğinden de arzu ettiğinde sana günah yoktur, Onların gözleri aydınlanıb mahzun kalmamalarına ve kendilerine verdiğiyle hepsinin hoşnud olmalarına en elverişli olan budur, Allah kalblerinizdekini bilir, Allah hem alîm hem halîm bulunuyor 51 Bundan başka kadınlar sana halâl olmaz, bunları başka zevcelere değiştirmek de olmaz, isterse husûnleri çok hoşuna gitsin, meğer ki milki yemînin ola, Allah her şeye gözcü bulunuyor

Sh:»3910

41. ﴿ذِكْرًا كَثِيرًا﴾ çok zikir - vakıtlara galib ve takdis, temcid, tehlil, tahmid gibi Allaha

lâyık zikrin envanına şâmil olur. Bununla beraber en'vai zikir içinde tesbihin, evkat içinde sabah ile akşamın

bilhassa ehemmiyyet ve faziletine işaret için de 42. ﴿وَسَبِّحْهُ بِكُرَّةٍ وَأَصِيلًا﴾ ve

sabah akşam ona tesbih edin buyurmuştur. Çünkü tesbih ezkârın umdesi, sabah ile akşam da meşhur

vakıtlardır. Maamafih sabah, akşam ta'birleri türkçemizde olduğu gibi Arabcada da ta'mimi evkat ile

devamdan kinaye de olur. Kezalik zikr-ü tesbih namaza dahi şamildir.

43. ﴿يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ﴾ Hem kendisi hem Melâikesi üzerinize salât yağdırıyor.

-

SALÂT, Allahdan rahmet, Meleklerden istiğfar, mü'minlerden duâ demektir. Burada aynı fiil Allaha ve

Melâikesine isnad edilmiş olduğu cihetle rahmet ve istiğfare şamil bir inayeti mahsusa ma'hâsî ifade etmek

lâzım gelir. 44. ﴿تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ﴾ Ona kavuşacakları gün - öldükleri yâhud kabirden

çıktıkları, yâhud Cennete girdikleri gün tahiyleri ﴿سَلَامٌ﴾ selâm - her türlü mahzur ve afattan

selâmet haberidir. ﴿أَجْرًا كَرِيمًا﴾ Ecri kerîm - Cennet 45. ﴿شَاهِدًا﴾ Bir şâhid olmak

üzere - Allahın birliğine şâhid, Allaha nasıl kulluk edileceğine istişhad edilecek örnek, ümmetin tasdiki

tekzibi, icâbeti, ademi icâbeti gibi ahvaline, âmaline yarın Âhirette huzuru ilâhîde şehadet edecek şâhid 46.

﴿دَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ﴾ Allahın izniyle bir da'vetçi - Allahın birliğine ve iymanı vacib

olan sıfat ve ahkâmına iman ile rızasına likasına doğru gitmeğe çağırıcı, hem de kendi kendine değil,

Allahın izn-ü müsaadesi, teysîr-ü tevfikı ile çağırıcı.

Sh:»3911

Yukarıda « اِنَّا ارْسَلْنَاكَ » buyurulduğu halde burada bir de « بِإِذْنِهِ » kaydiyle takyid olunması

bu da'vetin Allah tarafından bilhassa bir inayet olmayınca yapılamıyacak gayet zor bir iş olduğuna bir

tenbihi ifade eder. ﴿وَسِرَاجًا مُنِيرًا﴾ Nurlandırıcı bir parlak şavk - cehalet ve şaşkınlık

zulmetlerinde akılları, gönülleri aydınlatıp doğru yolu gösteren bir ışık 47.

﴿مِنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا﴾ Allahdan bir büyük fadıl - Allahın Muhammed ümmetine

mev'ud olan fadl-ü ihsanı başka ümmetlere verilmiş olandan çok fazla ve büyüktür. 48.

﴿وَلَا تُطِيعِ الْكٰفِرِيْنَ وَالْمُنٰفِقِيْنَ﴾ Kâfirlere ve münafıklara itaat etme - da'vet

emrinde onlara müdara etmekten, tebliğde yumuşak davranmaktan, inzarda müsamaha göstermekten

nehiy buyuruluyor. Zecr-ü tenfirde mübalega ile tehyic için bu ma'nâ, tâatten nehiy suretinde ifade edilmiş

ve Allahın emirlerini tebliğde cüz'î bir müsemaha kâfirlere ve münafıklara itaat etmek ma'nâsında olduğu

anlatılmıştır. Çünkü kâfirler ve münafıklar onu arzu etmezler ﴿وَدَعٰ اٰذِيَهُمْ﴾ ve onların ezalarını

birak - burada eza failine muzaf olmak zâhir, mefulünü muzaf olmak muhtemeldir. Ya'ni bundan dolayı

onların sana yaptıkları ve yapacakları eziyetlere, rahatsızlıklara aldırma, ilişik etme, yâhud itaat etme, fakat

ezaya da kalkışma ﴿وَتَوَكَّلْ عَلٰى اللّٰهِ﴾ ve Allaha mütevekkil ol - gerek bunlarda ve gerek

bunlar gibi yapacağın ve bırakacağın her hususta kendini Allaha ver, yardımı ondan iste, ona dayan

﴿وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا﴾ Allah, vekil yeter - kâffeî ahvalde kendisine tevizi umur edilecek

ancak odur, o hepsine kâfidir. Izmar mevkiinde ismi celîlin ızharı, hukmü ta'lîl ve cümlei tezyiliyyenin

istiklâline tenbih içindir. Peygamberimiz aleyhissalâtü vesselâm şâhid, mübeşşir, nezîr, daî ilâllah, siraci

münîr diye beş

vasf ile tavsif olunduğu gibi bunlara mukabil birer hitab ile de hitab olunmuştur. Ancak şâhid hepsine tevzi,

edildiği için mukabili ayrıca tasrih olunmamış, yâhud tebşirin delâleti ile iktifa kılınmıştır. Nezîre «

تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ « siracı münerî de işbu « لَا تُطِعْ دَعْ

اِكْتَفَا بِاللَّهِ « tekabül ettirilmiştir. Çünkü bu ihbarda da iktifa ile bir emir ma'nâsı vardır. Ve bununla

o siracın nuru doğrudan doğruya Allahdan olduğuna belîğ bir tenbih yapılmıştır. «

يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُّورٌ عَلَى نُورٍ

49. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا الْخ﴾ - Sûrenin başından beri Peygambere olan
her « يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ » nidasını, mü'minlere bir « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا » nidası

velyeylemiştir. Bu suretle bu Sûrede de bir Peygambere bir ümmetine, bir Peygambere bir ümmetine hitab

eden beş « يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ » altı « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا » nidası tevalî etmiştir.

﴿إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ﴾ Mü'minleri nikâh ettiğiniz, - kitabiyelerde de hüküm

böyledir. Fakat mü'minlere yaraşan mü'minleri nikâh etmek ve maadadan soyunu sıyanet eylemek

olduğunu anlatmak için yalnız mü'minat zikredilmiştir.

﴿ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ﴾ sonra da onları kendilerine

dokunmadan boşadığınız vakit - dokunmaktan murad duhuldür. Ancak halveti sahiha, ya'ni hiç bir mani'siz

tenha kalmak da o ma'nâdadır. Çünkü gizli şeylerin alâmeti zâhiresi o şey makamına kaim olur.

Binaenaleyh halveti sahiha veya mücamcat olmaksızın mücerred temass olursa dokunulmamış sayılır

﴿فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُونَهَا﴾ sizin için onlar üzerinizde

saydıracağınız bir iddet hakkınız yoktur. - Bundan anlaşılır ki kadınların iddet beklemesi esas i'tibariyle

kocalarının bir hakkıdır. Onun suyunun muhafazası içindir. O sebeble bir hakkı şeri'dir. Onun için duhul,

vaki' olmayınca o hak sabit olmaz. ﴿فَمَتَّعُوهُنَّ﴾ derhal kendilerine

Sh:»3913

müt'alarını verin - sûrei «Bakare» de geçtiği üzere müt'anın vücubu, mehir kesilmediği takdirdedir. Mehir

takdir edilmiş ise onun yarısı lâzım gelir, maamafih bu âyetin itlakına nazaran o surette de mu'ta vacib değil

ise de müstehabb olduğu hakkında Hanefiyyece bir rivayet vardır. Müt'anın ta'rifi hakkında sûrei «Bakare»

de « وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْمَوْسِعِ قَدَرَهُ وَعَلَى الْمَقْتَرِ قَدَرَهُ » bak.

50. ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ﴾ Ey o Peygamber! biz sana hassaten

şunları halâl kıldık - Peygambere evlâ ve efdal olan zikr-ü beyan buyurulmuştur. Zira

EVVELÂ: ﴿أَزْوَاجَكَ الَّتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ﴾ ecirlerini, ya'ni mehirlerini

verdiği zevcelerin - şübhesiz mehri verilmiş olan zevcenin gönlü, verilmeyenden daha hoştur.

SANİYEN: bir adamın bizzat kendisinin yaptığı harbde iğtinam ederek malik olduğu cariye elbette satın

aldığı cariyeden daha temiz ve daha şübhesizdir.

SALİSEN: beraberinde hicret eden akribaları da hicret etmiyenlerinden daha şerefidir. Maamafih

bazılarının dediği gibi mehrin evvel verilmesi Peygamberin hassasından olması da muhtemeldir. Netekim

amca ve hala, dayı ve teyze kızlarının hıllinde ﴿الَّتِي هَاجَرْنَا مَعَكَ﴾ beraberinde hicret

edenler - diye kaydlanması da Peygamberin bir hassası olmak zâhirdir.

Bunu şu rivayet de te'yid eder: Ebû Talbin kızı Ümmühânî şöyle demiştir: Resulullah sallâllahü aleyhi

vesellem mukaddema bana namzed olmuştu, ben i'tizar eyledim ma'zur gördü, sonra da Allah tealâ bu

âyeti indirdi ben ona halâl olamadım, çünkü ben onunla hicret etmemiştim, tulekadan idim. Kezalik

﴿وَأَمْرًا مُمِئَةً أَنْ وَهَبْتُ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ﴾ ve nefsinin Peygambere hibe eden

mü'mine bir kadın - ya'ni mehirsiz olarak bid'ını temlik eden kadın, amma mutlak

Sh:»3914

değil ﴿إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا﴾ Peygamber onu nikâk etmek istediği

takdirde - böyle mehirsiz olarak nikâh da Peygamberin hassasındandır. Ba'zıları Meymune binti Hâris,

Zeyneb binti Huzeymetel'ensariyye, Ümmi'şerik binti Câbir ve Havle binti Hakîm bu suretle kendilerini hibe

etmişlerdi demiş ise de İbni Abbas bunun fı'len vaki' olmadığını, ya'ni Peygamberin bu suretle hiç bir kadını

tezevüc etmediğini söylemiştir. ﴿خَالِصَةً لَكَ﴾ bütün bunlar senin için hâlis üzere, sâde sana

mahsus bulunmak üzere halâl kılındı ﴿مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ mü'minlere değil - çünkü

zikrolunan kayıtlarla hepsinin hıllı sair mü'minler hakkında mütehakkık değildir. Adedce de keyfiyetçe de

fark vardır.

﴿قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ

﴿أَيْمَانُهُمْ﴾ onlara zevceleri ve milki yemînleri olan cariyeleri hakkında farz kıldığımız, takdir-ü teşri'

buyurduğumuz ahkâmı hakkiyle bilmişizdir. - Ya'ni onlara lâıyık olanı, menfeat ve maslâhatlarını bilerek

takdir etmişiz ve bildirmişizdir ki Sûrei «Nisa» da geçtiği üzere dörde kadardır. Onun için bu beyan

olunanları sair mü'minlere değil sâde sana halâl kıldı^ط ﴿لَكَيْلًا يَكُونُ عَلَيْكَ حَرَجٌ﴾

şunun için ki sana hiç bir hârec, bir darlık olmasın, olmasın da kalbin sana huzur içinde vahyi ilâhîye

cilvegâh olsun. 51. ﴿تُرْجَىٰ مِنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ﴾ onlardan dilediğini irca edersin - geriye

birakırsın dilediğini de yanına alırsın - müteaddid zevcesi olanlara sıra ile bir nevbet ta'kib etmek vâcibdir.

Buna ﴿وَتُؤْتَىٰ إِلَيْكَ مِنْ تَشَاءُ﴾ denilir. Fakat Peygamberin havasından olmak üzere

ona kasım, vâcib kılınmayıp meşiyetini

Sh:»3915

birakılıyor ﴿وَمَنْ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ﴾ azlettiğinden, ya'ni bıraktığın yâhud

boşadığından arzu ettiğine rucu' eylediğin surette de ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ﴾ üstüne bir

günah yoktur. ﴿ذَلِكَ﴾ bu - hüküm, ya'ni tertib üzere nevbetle kasm sana vâcib kılınmayıp böyle

senin arzu ve meşiyetine bırakılması ﴿أَدْنَىٰ أَنْ تَقْرَأَ أَعْيُنَهُنَّ﴾ onların gözlerinin aydın

olmasına ﴿وَلَا يَحْزَنَنَّ﴾ ve gözleri aydın olup da mahzun olmamalarına

﴿وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ﴾ ve senin kendilerine verdiğin ile, yaptığın muamele

ve ihsan hoşnud olmalarına daha elverişlidir - çünkü o, bir kerre hepsinin müsâvi oldukları bir hükümdür,

sonra sen beyinlerini müsavi tutar kasm yaparsan onu senin bir ihsanın bilerek sevineceklerdir. Ve eğer ba'zısını tercih edecek olursan onu da Allahın bir hukmiyle yaptığını bilecekler yine gönülleri hoş olacaktır.

Bundan anlaşılır ki zevceleri sevindirmek, gönüllerini hoş etmek de şer'in gözettiği makasıddandır.

﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ﴾ kalblerinizdekini de Allah bilir - hatırlarınızdan neler

geçiyor, gönüller neler istiyor, ne duyguda, ne niyyette bulunuyor hepsini bilir. Onun için kalblerinizi de

güzel tutmağa çalışın! ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا﴾ ALÎM, mübalega ile âlim, çok pek

çok bilir, onun için gizli açık neyiniz varsa bilir. Fakat halîmdir, ukubette acele edivermez, imhal eder de

ihmal etmez, o halde te'hirine de mağrur olmamal ve çok titizlik etmemelidir.

52. ﴿لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ﴾ sana bundan öte kadınlar

halâl

Sh:»3916

olmaz - Muhayyer kılınıp da seni ihtiyar eden dokuz zevceden maada kadın tezevvüc etmek câiz olmaz.

Bunlar Aişe binti Ebi Bekir, Hafsa binti Ömer, Ümmihabibe binti ebî Süfyan, Sevde binti Zem'a,

Ümmiseleme binti ebi Ümeyye, Safiyye binti Huyeyyilhayberiyeye, Meymune bintilhârisilhilâliyye, Zeyneb

binti Cahşil'esediyye, Cüveyriyye bintilhârisilmustalikiyye radiyallahü anhünne hazarâtı idiler

﴿وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ﴾ onları başka zevcelere değiştirmen de olmaz. -

ya'ni bunları boşayıp yerlerine başka kadınlar tezevvüc etmen de câiz olmaz. Onlar Allah ve Resulünü

ihtiyar ettikleri için Allah tealâ da onları böyle ikrâm ve taltif buyurmuş, Resulullah da vefatına kadar

bunlara hasreylemiş, vefatında da onlar ümmehatı mü'minîn olarak kalmış idi

﴿وَلَوْ أَعْجَبَكَ حَسْنُهُنَّ﴾ husûnleri tuhafına gitse bile - bilfarz alacağın kadınların

güzellikleri takdirine lâıyk olsa bile halâl olmaz. İbni Atıyye tefsirinde der ki: bu lâfız, bir adamın evlenmek

istediği kadına nazar etmesi câiz olduğuna delildir. **اهـ** . Netekim Mugire ibni Şu'be ve Muhammed ibni

Mesleme hadîsleriyle sünende de varid olmuştur. ﴿إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ﴾ Ancak

elinin milki olan müstesna - çünkü onlar halâl

﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ رَقِيبًا﴾ bununla beraber Allah her şey'e gözcü

bulunuyor - onun için ondan korkmalı, hududunu tecavüz etmemeli, halâldan harama geçmemeli, bu tezyil,

yukarısını itmam ederken aşağısına bir mukaddime oluyor.

Peygambere bu hitabdan sonra hanesinin ve zevcelerini hukukuna müteallık olmak üzere nâsın

riayetle mükellef oldukları vecibeleri beyan için alel'umum ehli iymana şöyle nida

buyuruluyor:

Sh:»3917

﴿٥٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرٍ نَاظِرِينَ إِنِّيهِ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعَمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذَى النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٤﴾ إِنْ تُبَدُّوا شَيْئًا أَوْ تُخَفَّوْهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٥﴾ لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي آبَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءَ إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَائِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ وَاتَّقِينَ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى

كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٥٦﴾

Sh:»3918

﴿٥٦﴾ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٥٧﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ
اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا
مُهِينًا ﴿٥٨﴾ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ
مَا كَتَبْنَا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٩﴾

Meali Şerifi

Ey o bütün iman edenler! Vaktına bakmaksızın yemeğe izin verilmedikçe size Peygamberin evlerine girmeyin ve lâkin çağırıldığınız vakit da girin, yemeği yediğinizde de hemen dağılın, söz, sohbet için de izinsiz girmeyin, çünkü o, Peygambere eza veriyor, üzerine de sizden utaniyor, fakat Allah hakkı söylemekten sıkılmaz, hem haremlerine gerekli bir şey soracağınız vakit da bir perde arkasından sorun, öyle yapmanız, hem sizin kalbleriniz ve hem onların kalbleri için daha temizdir, ve sizin Resulullah'a eza

etmeniz olamaz, arkasından zevcelerini nikâh eylemeniz de olamaz. Çünkü o günah, Allah'ın indinde çok büyük bulunuyor 53 Eğer bir şey açıklar veya gizlerseniz şübhe yok ki Allah her şeye alîm bulunuyor 54 O zevcelere şunlarda günah yoktur: ne ataları, ne oğulları, ne biraderleri, ne biraderlerinin oğulları, ne hemşirelerinin oğulları, ne kendi kadınları ne de ellerindeki milklerinde, bununla beraber Allaha korunun (ey Peygamberin zevceleri) çünkü Allah her şey üzerine şâhid bulunuyor 55 Muhakkak ki Allah ve Melâikesi Peygambere hep salât ile tekrim ederler, ey o bütün iman edenler! haydin ona teslimiyyetle salât-ü selâm

Sh:»3919

getirin 56 Çünkü Allah ve Resulüne eza edenler muhakkak ki Allah onları Dünyada ve Âhırette lâ'netlemiş (rahmeti sahasından koğmuş) ve onlara pek hakaretili bir azâb hazırlamıştır 57 Mü'minîn ve mü'minâta istihkak kesbetmedikleri bir vechile ezâ edenler de şübhesiz bir bühâtan (açık bir vebal) yüklenmişlerdir

58

53. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا الْخُ﴾ - Ümmetin Peygamber

ile hali iki vecih üzerindedir. Birisi halvettedir. O vakit vacib olan iz'ac etmemektir. İşte «

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ

olunuyor. İkincisi de cem'iyettedir. O vakit vacib olan da ızharı ta'zîmdir. «

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

beyan olunuyor. Sûrei «Nûr» da «

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى
تَسْتَأْذِنُوا وَتَسَلِّمُوا عَلَىٰ أَهْلِهَا

sahiblerinden izin almaksızın girmeyiniz diye nehyedilmiş idi, bu hüküm, ammolduğu için elbette

Peygamberin evlerine dahi şamil idi, fakat «

«النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ

buyurulmakla Peygamberin mü'minlere nefislerinden daha evlâ ve zevceleri onların anaları olması

mü'minlerin hanei saadete kendi evleri gibi istiyansız girebilmelerine mesağ verecek zannedilebilirdi. İşte

bu âyet hem böyle bir zanne mesağ olmadığını anlatıyor, hem bu vesîle ile ezvacı tahirata hicabı emr

ediyor, hem de ümmehatı mü'minîn olmalarının ma'nâsını ıyzaah eyliyor. Âyetten anlaşıldığına, İbni

Abbasta da rivayet olunduğuna göre bir takım kimselere vakit vakit Resulullahın hanesinde yemek

yediriliyordu. Bunlar ba'zan yemekten evvel gelip yetişinciye kadar bekliyorlar, yemekten sonra da hemen

çıkıp gitmiyorlar, aleyhissalâtü vesselâm sıkılıyordu, bu âyet, nâzil oldu. Zeynebi tezevvüc buyurduğu

zaman yapılan velîmede nâzil olduğu da Buharî, Tirmizî ve sairede Hazreti Enesden rivayet olunmuştur.

﴿إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ﴾ Taama izin verilmedikçe size « لَطَعَامٍ »

denilmeyip « إِلَى طَعَامٍ » denilmesi izinde da'vet ma'nâsına tazmin içindir. Beyzavînin ifadesine göre

bu

Sh:»3920

tazmînin nüktesi de izin verilse bile taama çağırılmadan varmak güzel olmayacağına iş'ardır.

﴿غَيْرَ نَاطِرِينَ إِيَّاهُ﴾ Yemek vaktına bakmaksızın, yâhud yemeğin olmasını gözetmeksizin

veya gözetmemek üzere girmeyin -

İNA, bir şey'in vakti gelip çatmak, yâhud bir şey kemalini bulup yetişmek ma'nâlarına gelir. Burada ikisiyle

de tefsir edilmiştir. İşbu « غَيْرَ نَاطِرِينَ » kaydı « لَا تَدْخُلُوا » nun falinden haldir. Ya'ni

vaktına bakmaksızın girmeyin, yâhud « لَكُمْ » de ki « كُمْ » den haldir. Ya'ni vakti gözetmemeniz

beklememeniz üzere size taama izin verilmedikçe girmeyin

﴿وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا﴾ ve lâkin çağırıldığınız vakit da girin - vaktından evvel de

olsa girin ﴿فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا﴾ fakat yemeği yediğiniz vakit da hemen dağılın - hiç

durmayın ﴿وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ﴾ söz dinlemek veya sohbet etmek üzere izin

verilmedikçe girmeyin - bu da «غَيْرَ نَاطِرِينَ» üzerine ma'tuftur. Bizim anlayışımıza göre bu kaydın

faidesi taamdan maada makasid için de izinsiz duhulün nehyini ta'mim etmehtir. ﴿إِنَّ ذَلِكَ﴾

Çünkü o izinsiz, vakitsiz giriş ve duruş ﴿كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ﴾ Peygambere eza veriyordu -

hanesini daraltıyor, ehli beyti sıkıyordu ﴿فَيَسْتَحِي مِنْكُمْ﴾ fakat sizden utanıyor girmeyin,

çıkın demekten sıkılıyordu ﴿وَاللَّهُ لَا يَسْتَحِي مِنَ الْحَقِّ﴾ Halbuki Allah haktan

sıkılmaz -ya'ni sûrei «Nûr» âyeti mucebine başkasının hanesine izinsiz girenlerin ve hacetten fazla

duranların çıkarılması bir haktır. O halde Allahın söylediği gibi söylemekten sıkılmamak gerektir. «

﴿وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ﴾

﴿وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا﴾

Sh:»3921

- İzn ile girdiğiniz takdirde de kadınlara bir meta', gerekli bir şey soracağınız veya istiyeyeğiniz vakit

﴿فَسَأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ﴾ artık onlara bir hıcab: ya'ni görülmelerine mâni' bir

perde, bir siper arkasından sorun. - Bundan böyle harem farz kılınmıştır ki o zamana kadar Arabda âdet

değil idi. ﴿ذَلِكُمْ﴾ öyle yapmanız - izinsiz girmek, çabuk dağılmak, hareme soracağınızı hicab

arkasından sormak ﴿أَطَهَّرْ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبَهُنَّ﴾ hem sizin kalbleriniz hem onların

kalbleri için daha ziyade temizliktir. - Şeytanî hatıralardan, vesveselerden uzaklaşırsınız, hem kadınların,

hem erkeklerin iffet ve ismet hisleri daha ziyade yükselir, edeb, nezahet, takva, ihtiram artar

﴿وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ﴾ hem Resulullah ezalandırmanız,

incitmeniz, sizin için doğru ve câiz olamaz - ona hak ve salâhiyyetiniz olmadığı gibi size yaraşmaz ve

hakınız da iyi olmaz. Onun için onu incitmesi mefuz olan ahval-ü harekâtın hepsinden sakınmalı, hiç birini

tecviz etmemelisiniz. ﴿وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا﴾ onun

arkasından, ya'ni vefatından sonra zevcelerini nikâh etmeniz de ebeden olamaz - işte onların ümmehâti

mü'minîn olmalarının asıl ma'hâsı budur. Analar gibi nikâhlarının ebeden câiz olmamasıdır.

﴿إِنَّ ذَلِكُمْ﴾ çünkü o günâh - Peygambere ezâ etmek bu cümleden olmak üzere arkasından

zevcelerini nikâh eylemek günâhı ﴿كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا﴾ Allah indinde çok büyük

bulunuyor - Peygambere kasden eza etmek küfrolduğu gibi zevcelerinin nikâhını halâl saymak da öyledir.

Vefatında da indallah öyle muazzam ve

öyle vacibütta'zîmdir. 54. ﴿ان تَبْدُوا شَيْئًا أَوْ تَخْفُوهُ﴾ siz bir şey'i açıklasanız da

gizleseniz de - gerek ezâ kabîlinden olsun gerek ta'zîm, gerek hayır, gerek şer her hangi bir şey, Allah onu

bilir. Zira ﴿فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ şübhe yok ki Allah her şey'e alîm

bulunuyor - onun için ne yapacağını da bilir. Rivayet olunuyor ki: bu hicab âyeti nâzil olunca babalar,

oğullar, akribalar: ya Resulullah, bizlerde mi onlara perde arkasından konuşacağız? demişler, onun

üzerine de bu âyet nâzil olmuş 55. ﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ﴾ onlara, ya'ni o zevceler üzerine

şunlar da günâh yok ﴿فِي آبَائِهِنَّ﴾ ne atalarında - ki babalar ve bütün dedeler, amca ile dayı

da bu hükümdedir. Maamafih bu ikisi tasrih edilmediği için ba'zı ulemâ amca ve dayı yanında başörtüsüz

oturmayı mekruh görmüşlerdir. Sûrei «Nûr» a da bak ilh... ﴿وَلَا نِسَاءِهِنَّ﴾ ve ne kendi

kadınlarında - kadınların kadınları ale'l'umum teallukatlarından olan kadınlarla tanıdıkları müsliman kadınlar

﴿وَاتَّقِينَ اللَّهَ﴾ bununla beraber Allahdan korkun, iyi korunun - takvalı, ihtiyatlı bulunun ey

Peygamberin zevceleri ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا﴾ çünkü Allah

her şey'e karşı şâhid bulunuyor. - Buharî şerhi Aynîde Kazîy İyazın beyanı vechile der ki: Peygamberin

zevcelerine mahsus olan hicab yüz ve ellerde dahi hılâfsız olarak kendilerine farzdır. Onun için ne şehadet

ne diğer bir sebeble yüzlerini ve ellerini açmaları kendilerine câiz olmadığı gibi çıktıkları zaman şahıslarını

izhar etmek de câiz değildi, netekim Hazreti Hafsa babası vefat ettiği gün çıktığında şahsını örtmüştü.

Vefatında da üzerine bir kubbe bina edilmişti **اهـ**.

Sh:»3923

56. ﴿انَّ اللّٰهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلٰى النَّبِيِّ﴾ çünkü Allah ve melâikesi

Peygamberi hep selavatlarda dururlar - Allah tealâ rahmet ve in'amiyle, Melekler istiğfarları ve hizmetleriyle

Peygambere daima tekrim etmektedirler. Bu sâyede yukarıda «

هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ» buyurulduğu üzere mü'minlere feyzî ilâhî inmektedir.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ ey o bütün

iyman edenler! Sizler ona salât-ü selâm getirin, selâmlıyarak teslim olun «

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ. السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ. صَلِّ
«اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ»

gibi duâlarla onun üzerine Allahın selavat ve rahmet-ü berekâtını niyaz edin. Ve selâm vererek tekrim edin.

Ve bir ma'nâya göre hiç incitmiyerek teslim olun, inkıyad edin. Bu âyet gösterir ki Peygambere salevât

getirmek farzdır. Ancak tekrarına taarruz yoktur. Sahih olan budur ki ismi zikrolundukça vacib olur. Bu

hususla bir çok hadîsler rivayet olunmuştur. Ezcümle aleyhissalâtü vesselâm buyurmuştur ki: «

رَغِمَ أَنْفُ رَجُلٍ ذُكِرْتُ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ» burnu sürtülsün o adamınki

yanında ben zikrolunmuşmudur da bana salevat getirmemiştir. Yine buyurmuştur ki: Allah tealâ bana iki

Melek müvekkel kıldı ben bir müslimin yanında anıldım da bana salevât getirdimi behemehal o iki Melek

ona « غَفَرَ اللَّهُ لَكَ » derler, Allah tealâ ve sâir Melâikesi de o iki Meleke cevaben « آمِينَ »

derler. Bir müslimin yanında zikrolundum da bana salevat getirmedimi behemehal o iki Melek «Allah sana

mağrifet etmesin» derler, Allah tealâ ve sâir Melâikesi de o iki Meleke cevaben « آمِينَ » derler. Ba'zıları

da zikri tekerrür etse bile bir mecliste bir kerre vacib olur demiştir. Netekim secde âyetinde böyledir. Kezalik

her duânın evvelinde ve Âhirinde de vacibdir. Namazda «

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى
إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ» diye salevât okumak biz

Hanefiyyece namazın vacibatından değildir sünnettir. İbrahimi nehaîden merviydir: eshabı kirâm

«السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ» teşehhüddeki

ile iktifa edebilirlerdi demiştir. Lâkin

Sh:»3924

İmamı Şafî Hazretleri namazın cevazı için salevât, şarttır vacibdir demiştir. Eshab sormuşlar: ya Resulullah selâm vermeyi biliyoruz, fakat salâti nasıl getireceğiz demişler, o vakit namazda okunan salevât duâsı ta'lim buyurulmuştur. Peygamberlerden maadasına salevât tebean caiz olursa da istiklâlen mekruhtur. Çünkü orfte Peygamberlerin şıarıdır. Netekim Peygamber azîz ve celîl olmakla beraber hakkında «

عَرَّ وَ جَلَّ» denmez.

57. ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ Zira Allaha ve Resulüne eza edenler -

Allaha eza ta'biri mecazdır. Allah hakkında lâyük olmıyan söz söyleyen ve yâhud Allahın razı olmayacağı

filler yapan ve yâhud Allahın sevdiği kullarına eza eden demektir. ﴿لَعَنَهُمُ اللَّهُ﴾ Allah onları

lâ'netlemiş, rahmeti sahasından uzaklaştırmış ﴿فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ Dünyada da

Âhirette de - Dünyada mel'unlukları hayır ve hidayetten mahrumiyetleridir.

﴿وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا﴾ ve onlara mühîn - ya'ni tahkır, tezlil edici bir azâb

hazırlamıştır. 58.

﴿وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا كَتَبْنَا﴾

Mü'minlere ve mü'minelere: iktisab etmedikleri, ya'ni sebebiyyet vermedikleri, müstehıkkolmadıkları bir

vechile eza edenlere de - mutlak eza, maddî veya ma'nevî, kavlı ve fi'liden eamdir. «

بَغِيرِ مَا كَتَبُوا» Kaydı da iktisab ve istihkaka göre had ve ta'zir gibi adaletle emir bil'maruf ve

nehiy anilmünkerden ihtirazdır. Allah ve Resulü hakkında ise böyle bir istihkak mülâhazası asla varid

değildir. Onun için Allah ve Resulüne her ne suretle olursa olsun eza edenler mutlaka mel'un ve azâbı

mühîne müstehıkkoldukları gibi mü'minîn ve mü'minata da müstehıkkolmadıkları bir vecih ve suretle eza

edenler ﴿فَقَدْ أَحْتَمَلُوا بُهْتَانًا﴾ bir bühtan yüklenmemişlerdir. -

Sh:»3925

İşidenin donakalacağı şenî bir yalan çirkin bir isnad ve iftira ki sözle olan ezada bu bühtan sarih, fi'lî olan

ezada zımmî olur. ﴿وَإِنَّمَا مُبِينًا﴾ Hem açık bir günah, besbelli bir vebal - Münafıklardan ve

fasıklardan bir takım çapkınlar geceleyin kazâi hâcet için çıkan kadınları ta'kiyb eder ve cariyelere harf

endazlıkla sataşmış, kılık farkı olmadığı için bu arada bilmiyerek veya bilmezden gelerek hurr kadınlara

dahi takılır eza verirmiş, bundan sonraki gibi bu âyetin de bu sebeble nâzil olduğu söylenmiştir bundan

dolayı iymanlı hurr kadınların kendilerine söz getirmemek, eza celbine sebebiyyet vermemek üzere vakar

ve haysiyetle tanınmaları için tam bir tesettür ile örtünmeleri emrolunarak buyuruluyor ki:

﴿٥٩﴾ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجَكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يَعْرِفَنَّ فَلَا يُؤْذِينَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٦٠﴾ لَعْنٌ لِمَ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦١﴾ مَلْعُونِينَ أَيْنَ مَا تُقِفُوا أَخَذُوا وَقَتَلُوا تَقْتِيلًا ﴿٦٢﴾ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٣﴾

Sh:»3926

﴿٦٣﴾ يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٤﴾ إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٥﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٦٦﴾ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي

النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ ﴿٦٧﴾
وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبْرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا
﴿٦٨﴾ رَبَّنَا اتِّهَمُوا ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾

Meali Şerifi

Ey o Peygamber! Zevcelerine ve kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına hep söyle: cilbâblarından üzerlerini

sıkı örtünler, bu onların tanınmalarına, tanınıp da eza edilmemelerine en elverişli olandır, bununla beraber

Allah bir gafûr rahîm bulunuyor 59 Celâlim hakkı için eğer vazgeçmezlerse o Münafıklar, kalblerinde maraz

bulunanlar ve şehirde erâcif neşr eden, tahrikât yapanlar, mutlak ve muhakkak seni kendilerine musallat

kılarız, sonra orada civarına pek az yanaşabilirler 60 Mel'un mel'un: nerede ele geçirilirlerse tutulurlar ve

öldürülürler de öldürülürler 61 Allahın bundan evvel geçenler hakkındaki kanunu ki Allahın kanununu

tebdile çare bulamazsın 62 O nâs sana saatten soruyor, de ki: onun ilmi Allahın nezdindedir ve ne bilirsin

belki o saat yakında olur 63 Şu muhakkak ki

Sh:»3927

Allah kâfirleri lâ'netlemiş ve onlara bir çılgin ateş hazırlamıştır 64 Onda muhalled kalırlar ve ne bir veliy bulabilirler ne de bir nasîr 65 O gün yüzleri ateşte çevirilirken ah derler: ah ne olurdu bizler Allaha itaat edeydik, Peygambere itaat edeydik 66 Ya rabbena, demektedirler: doğrusu bizler beylerimize ve büyüklerimize itaat ettik de bizi yanlış yola götürdüler 67 Ya rabbena onlara azâbın iki katlısını ver ve kendilerini büyük bir lâ'net ile lâ'netle 68

59. ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ﴾

Ey o Peygamber! zevcelerine de, kızlarına da, bütün mü'minlerin kadınlarına da söyle - görülüyor ki burada

yalnız Peygamberin zevcelerine ve kızlarına değil, sûrei «Nûr» daki «

﴿وَلِيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ﴾

nisai mü'minîne dahi teşmil edilmiştir. Bununla beraber nisai mü'mininde asıl hurriyyet olduğu için bundan

murad hurr kadınlar olduğu beyan edilmiştir. Arabda tesettür âdet değil idi. Cahiliyyede kadına hurmet

yoktu, eski cahiliyye kadınlarında erkeklerin nazarı dikkatlerini celb edecek vechile göz belerderek açık

saçık çıkan, teberrüc eden, mübtezel olanlar bulunurdu, bundan dolayı kız evlâdlarını diri diri gömenler

olmuştu. İslâm ise kadının şanını iffet ve ismetle, vakar ve haysiyetle yükseltiyordu.

Sûrei «Nûr» âyetleri « قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ » ve « قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ » mü'min'in ve mü'minatın yekdiğerine göz

belertmeyip nazarlarını kısarak edeb-ü iffetlerini muhafaza etmeği öğreterek terbiyelerini yükseltmiş olduğu

gibi burada da iymanlı hurr kadınların hiç bir vechile ezaya maruz kalmamalarını te'iyd için buyuruluyor

ki:

﴿يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيهِنَّ﴾ cilbablarından üzerlerini sıkı örtünler -

CİLBAB, baştan aşağı örten çarşaf, ferace, car gibi dış

Sh:»3928

kisvesinin adıdır «

الَّذِي يَسْتُرُ مِنْ فَوْقِ إِلَى اسْفَلَ . كُلُّ ثَوْبٍ تَلْبَسُهُ الْمَرْأَةُ فَوْقَ

« ثِيَابَهَا . كُلُّ مَا تَسْتَرُّ بِهِ مِنْ كِسَاءٍ أَوْ غَيْرِهِ
الْمَلْحَفَةُ وَالْمَقْنَعَةُ = çarşaf ve peçe».

İD'NA, yaklaştırmak demek ise de « على » ile sılalanması tazmin suretiyle sarkıtmak ma'nâsını da ifade ettiğinden üzerinden sıkı örtmek demek olur, cilbabdan örtmek ta'birinde de iki vecih vardır: birisi cilbablarından birisiyle bütün bedenini sıkıca örtmek, birisi de bir cilbabın bir tarafıyla başından yüzünü örtmek demek olur. Bu beyanda da iki suret vardır. Birisi kaşlarına kadar başını örttükten sonra büküp yüzünü de örtmek ve yalnız tek bir gözünü açık bırakmak ikincisi de alnının üzerinden sıkıca sardıktan sonra burnunun üzerinden dolayıp gözlerinin ikisi de açık kalsa bile yüzün kısmı a'zamını ve göğsü

temamen örtmüş bulunmaktır. Rivayet olunduğu üzere Ümmiseleme radiyallahü anha demiştir ki «

يُدْنِينَ عَلَيْنَهُنَّ مِنْ جَلَابِيْبِهِنَّ» nâzil olduğu vakit Ensar kadınları üzerlerine siyah kisâler

giyerek öyle bir sekînet ile çıkmışlardı ki başları üzerinde kuşlar varmış gibi.

Hazreti Aîşe radiyallahü anhadan da merviydir: demiştir ki Ensar kadınlarına Allah rahmet etsin. İşbu «

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ» âyeti nâzil olduğu zaman mırtlarını

yardılar, onunla başlarını sardılar da Resulullahın arkasında öyle namaz kıldılar ki sanki başlarında

kargalar varmış gibi. ﴿ذٰلِكَ﴾ bu - tesettür ﴿اَنْ يُّعْرَفْنَ﴾ onların tanınmalarına -

mebzul cariyelerden âdi kadınlardan vakar ve heybetle seçilerek hurmet edilmelerine

﴿فَلَا يُوْذِنُ﴾ ve binaenaleyh incidilmemelerine elverişli olan surettir. -

Gerçi

Sh:»3929

ezayı kendilerine da'vet edecek olan içi bozukları örtü zabtedivercek değildir. Lâkin iymanlı temiz

kadınların kirli nazarlardan sadeferinde meknun inciler gibi mahfuz kalmalarına en lâyük olan suret de

budur. Asıl o vakıttır ki onlara eza edecek olanların açık bir vebal ve bühtan yüklenmiş oldukları tebeyyün

eder. Ve binaenaleyh bundan evvelki ve sonraki âyetlerin hükümlerine dâhil olacakları anlaşılır.

﴿وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا﴾ bununla beraber Allah gafur rahîm bulunuyor -

burada bu tezyil çok ma'nâlıdır. Bu bize şu ma'nâları ilham eder: - 1) Allahın mağrifeti çoktur, bu güne kadar

geçmiş olan açıklıklara mağrifet buyurur o kusurları örter, rahmeti de çoktur, bundan böyle emrini tutanları

rahmetiyle çok bekâm eder. - 2) Allah gafur rahîm olduğu içindir ki kadınlara eza edilmesine razı olmaz ve

onun için örtölmelerini emreder. - 3) tesettür emrolunduğundan dolayı da kadınlar bir tazyıka ma'ruz bırakılmasın, ifrata gidilmesin, çünkü Allah gafur rahîmdir. Bu emri onların aleyhine değil, lehine olarak vermiştir demek de olabilir. O gafur rahîm olan Allah bu emri verdikten sonra emn-ü âsaişî, ahlâk ve huzuru ihlâl ve ifsad edenlere karşı celâl ve azametle buyuruluyor ki 60.

﴿لَعْنٌ لِّمَن يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ﴾ celâlim hakki için söylerim ki. Eğer vazgeçmezlerse o

Münafıklar - Münafıklıktan ve onun ezayı mucib olan ahkâm ve ahlâkından

﴿وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ﴾ ve o kalblerinde maraz bulunanlar - henüz islâm

terbiyesini tam almamış, fisk-u fücure meylederek mü'minîn ve mü'minata eza eden ahlâksızlar

﴿وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ﴾ ve şehirde eracif neşredenler -

İRCÂF,asında zelzele ma'nâsına olan «recfe» den me'huz olarak ortalığı sarsacak tahrikât yapmak demektir ki

Sh:»3930

filî de olur kavlî de. Bundan dolayı yalan uydurma havadisler neşretmeğe ircaf denildiği gibi o yoldaki

yalanlara da erâcif denilir. Bunu yapanlar içinde Münafıklar dahi varsa da ayrıca zikrolunması daha

başkalarını da göstermiş oluyor ki Medîne ve civarındaki Yehudîlerdi. Bütün bunlar akıllarını başlarına alıp

bu fena huylardan tevbekâr olarak bu yaptıklarından vazgeçmezlerse: ﴿لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ﴾

azameti şanımla mutlak ve muhakkak seni onlara igra ederim - musallat kılar saldırtırım, katillerine,

teb'idlerine teşvik ve sevk ederim ﴿ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ الْخ ۰۰۰﴾ 62.

﴿سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ﴾ Allahın bundan evvelkiler hakkındaki

sünneti vechile - ya'ni âdet etmiş olduğu kanun muktezasınca. Çünkü bir memlekette, bir Arzda fitne ve

fesada sa'y edenler öteden beri her millette katl-ü teb'id ile cezalandırılı gelmiştir.

﴿وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾ Sen de Allahın o sünnetine, kanununa bir tebdil

bulamazsın - ya'ni geçmiş ümmetlerdeki bir takım ahkâm ve kavni nesh eden dini islâm öyle muzırr ve

müfsid olanları def-ü tenkil etmek kanununu nesh ve tebdil etmek için gelmemiştir. Çünkü Allah, müfsidleri

sevmez ve müslimanlık fesadı çoğaltmak için değil, salâhı çoğaltmak içindir.

63. ﴿يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ﴾ Nas sana saatten soruyorlar - Kur'anın tehdid

ve inzarı vaki' oldukça müşrikler istihza yolla isti'cal suretiyle, Münafıklık ve müziblik için, Yehudîler de

imtihan için Kıyametin ne vakit olacağını sorar dururlardı ﴿قُلْ الْخ ۰۰۰﴾

Şimdi Peygambere olan bu hitabdan sonra yine mü'minlere nida ile buyruluyor ki:

Sh:»3931

﴿٦٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى
فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا ﴿٧٠﴾ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧١﴾ يُصْلِحْ
لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ
فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧٢﴾ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا
الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٣﴾ لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ
وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى
الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٧٤﴾

Ey o bütün iman edenler! Sizler o, Musâya ezâ edenler gibi olmayıp, ezâ ettiler de Allah, onu onların dediklerinden tebrie etti temize çıkardı, o, Allah yanında yüzlü idi 69 Ey o bütün iman edenler Allahdan korkun ve sağlam söz söyleyin 70 Ki işinizi yoluna koysun ve günahlarınıza mağrifet buyursun, her kim de Allaha ve Resulüne ittat ederse o hakikaten

Sh:»3932

büyük murada ermiştir 71 Evet, biz o emaneti Göklere, Yere ve Dağlara arzettik, onlar onu yüklenmeğe yanaşmadılar, ondan korktular da onu insan yükledi, o cidden çok zalim, çok câhil bulunuyor 72 Çünkü Allah münafikîn-ü münafikate ve müşrikîn-ü müşrikâta azâb edecek, mü'minîn-ü mü'minata da Allah tevbe ile nazar buyuracak, ve Allah gafur rahîm bulunuyor 73

69. ﴿لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَىٰ﴾ Musâya iyza edenler gibi olmayın - bu

âyet de Resulullahın Zeynebi tezevvücünden dolayı edilen lakırdılar üzerine, bir rivayette de ifk mes'elesi

üzerine nâzil olmuş deniliyor. Musâya edilen bu iyza hakkında da müteaddid rivayetler söylenmiştir. -1)

Hazreti Musâ çok edebli bir zat olduğu için pek sıkı örtünüp bedenini kimseye göstermediğinden dolayı

Benî İsrâilden bir takım kimseler «bu neye bu kadar örtünüyor? Mutlaka bedeninde bir ayıb veya bir afet

var» diye lakırdı etmişler, sonra da bir gün bir tenhada elbisesini bir taşın üzerine koymuş yıkanırken

mintarfillâh taşın yuvarlanmasıyla asasını kapıp onu ta'kib ederken haylı bir kalabalık rast gelip kendisini

Allahın yarattığı en güzel bir beden ile görüvermişler. - 2) Biraderi Harunu öldürdü demişler - 3) Hâşâ

zinaye nisbet etmek istemişler: Karun bagyettiği zaman sürtük bir kadına bir çok mal vererek Hazreti

Musâya nefsiyle isnadda bulunmak üzere teşviyk ve sevk etmiş, fakat sonunda kadın Karun ile aralarında

geçen macerayı ikrar edivermişti. ﴿فَبَرَأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا﴾ Ki Allah onu onların

dediklerinden tebrie buyurdu, temize çıkardı - onu lekelemek isterlerken Allah kendilerini rezil-ü rüsvay etti.

﴿وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا﴾ Ve o, Allah indinde vecih idi, yâhud vecih oldu.

-

Sh:»3933

VECİH, vecahetli, haysiyet ve mevki' sahibi, şerefli, sevgili, tam türkcesiyle yüzlü idi. Onun için duâsını

kabul ediverdi de düşmanlarını makhur eyledi, yâhud daha yüzlü oldu, daha ziyade şeref-ü şanı arttı.

Muhammed ise Resulullah ve hatemünnebiyyîn olduğu ve Allah ve Melâikesi hep ona salevat getirmekte bulunduğu için Allah ındinde daha vecîh, daha sevgilidir. Onun için gerek Zeyneb mes'elesi ve gerek diğer her hangi bir hususta onu incitecek sözler söyliyener, eracif neşr edenler kendilerine yazık etmiş olurlar.

70. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ﴾ Ey o bütün iyman edenler! Allahdan korkun, takvalı olun - iymana yaraşmaz şeylerden korunun ﴿وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا﴾ ve

sağlam doğru söz söyleyin - hangi hususta olursa olsun bir söz söylediğiniz zaman hak ve savab hedefine müteveccih sağlam söz söyleyin, sonunda yalan çıkacak, söyliyenerini küçük düşürecek çürük sözler

söylemeyin, o eracif ile meşgul olanlara benzemeyin 71. ﴿يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ﴾ ki

Allah size amellerinizi düzeltiversin, işlerinizi yoluna koyuversin - çünkü bir cem'iyetin sözü ne kadar

sağlam olursa işleri de o nisbette düzgün olur. Sözü sağlam olanın özü de sağlam olur. Özü sağlam olanın

iş de sağlam olur. ﴿وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ﴾ Ve günahlarınızı magrifetiyle örtüversin - zira

halleri salâh kesbedenlerin günahları da örtülür. ﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ Her kim de

Allah ve Resulüne itaat ederse - bu tekliflerinin içinde dâhil bulunan emirlerine ve nehiyelerini tutarsa ki

Allaha itaat Resulüne itaatle olur ﴿فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ O hakikaten

çok

Sh:»3934

büyük murada irmiştir. - Fevzi azîme, rıdvânı ekbere irmiştir. Bunun sirr-ü hikmeti de şöyle izzah

buyuruluyor:

72. ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ بِالْخ﴾ - EMANET, aslında mimin zammiyle «
﴿أَمِنْ يَأْمُنُ﴾ den masdar olup emînlik, ya'ni âharin hukuku emniyyet edilip inanılabilir, inanc olmak,

inançlık huyu demektir. Sonra emniyyet edilip inanılan şey'e de ism olmuştur ki «

﴿أَنْ تُوَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا﴾ da bu ma'nâ idi. Emanet, vedîaden eammdir

denilir. Burada her iki ma'nâ dahi olabilirse de evvelkisi daha muvafıktır. Ekseriyyetle müfessirîn bunu teklif

veya faraız diye tefsir etmişlerdir. Bunu şöyle anlamak lâzım gelir. Allahın gerek kendi hukukuna ve gerek

halkın hukukuna müteallık emr-ü nehyinin, ahkâmının icrasına Allahın emîni, inanc memuru olmak demek

olan emanetini, ya'ni Allahın diğer eşyada olduğu gibi ıztırar ile cebren değil, riza ve ihtiyar ile yaptırmak

istediği efali ihtiyariyyede emrine itaatle hılâfeti demek olan vazıfe ve mekellefiyyeti

﴿عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ﴾ o Göklere ve Yere ve Dağlara: yukarıda

ve aşağıda o ağır ve büyük ecram ve ecsamın hepsine arz eyledik ﴿فَابَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا﴾

de onlar onu yüklenmekten ibâ ve imtina ettiler. - Gerçi Semavat ve Arz, Allah tealânın «

﴿آتَيْنَا طَائِعِينَ﴾ gibi tekvînî emirlerini « ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا

ettiler, öyle iken âharin hukukunu yüklenmek ma'nâsını ifade eden emanet kendilerine arz olunduğu

zaman çekindiler ﴿وَاشْفَقْنَ مِنْهَا﴾ ve ondan korktular - emanet böyle Semavat ve Arz ve

Cibalin dayanamıyacakları derecede ağır, edası zor, mes'uliyetli, büyük ve korkunç bir yükür. Burada arz

ve ibayı hakıkati üzere mülâhaza eden müfessirler

Sh:»3935

varsa da çokları emanetin azametini beyan için istiarei temsiliyye suretinde bir tasvir olduğuna zâhib

olmuşlardır. Emanet iyfa edildiği takdirde neticesi çok büyük bir keramet olduğu gibi iyfa edilemediği

takdirde de hıyanet ve garametle büyük bir rüsvâlıktır. ﴿وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ﴾ insan ise onu

yüklendi ﴿إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾ = bela, dedi, teklif ve hılâfeti kabul etti

insan cidden zalûm cehul bulunuyor. - Her ferdi değil, insan cinsi.

ZALÛM, çok zalim, zulme, haksızlığa çok meyyal, Allahın ve ibadullahın hukukunu yüklediği halde

lâyikıyla iyfa etmeyip kendine yazık ediyor.

CEHUL, da'vası gibi âlim değil, bil'akis çok câhil, çünkü akıbetinin künhünü bilmiyor onun için

zulmediyor. Halbuki o arzın hikmeti ve emaneti yüklenmesinin akıbeti şudur: 73.

﴿لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ

﴿وَالْمُشْرِكَاتِ﴾ çünkü Allah, akıbette münafıkların erkeğine dışisine ve müşriklerin erkeğine

dışisine azab edecek - emanete hıyanetin, zulümlerinin cezasını verecek

﴿وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ gerek erkek ve gerek dişi

mü'minlere, emaneti eda etmeğe çalışan imanlılara da tevbelerini kabul ederek dönüp dönüp nazar

edecek, mağrifet ve rahmetiyle cemalini gösterecek ﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ ve

Allah gafûr, rahîm bulunuyor - Münafıklar, Müşrikler de tevbe edip iymana gelirlse onların da tevbelerini

de kabul edip mağrifet eder. Demek ki emaneti yerine getiremeyen, vazifelerini yapamayanların akıbeti çok

fena olduğu gibi Allaha ve Resulüne itaat edip de iman ile emaneti yerine getirenler de

en

Sh:»3936

büyük fevze irmiş, didarı ilâhîye kavuşmuş olacaktırlar. Şübhesiz ki bu ni'met ve rahmet hamd-ü şükre

sezâdır. Onun için bundan sonra Sûrei « سَبَأُ » in de « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » ile başlaması ne güzeldir. «

«وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ»